

NÁZOVNI

N A U K

za

slovensko mladino.

Obsega

30 barvanih tabel na debelem papirju s 380 pesobami.

Po slovensko razjasnil

Ivan Tomšič,

učitelj na c. k. vadnici v Ljubljani.

Prva knjiga.

V Ljubljani, 1888.

V založbi in na prodaj pri Janezu Giontini-ju, bukvarji.

Tisk Miličev v Ljubljani.

II 545 920/1

- 8 -01- 2003

N 200300064

Obseg razkazovalnih tabél.

Tabéla I.

Šolska oprava in šolsko orodje.

- a.* Šolska deska (tabla),
- b.* stojalo,
- c.* pločica,
- d.* peró (jekléno),
- e.* perésnik (perésni nožek),
- f.* svinčnik,
- g.* ravnilo,
- h.* črtalnik (risarsko peró),
- i.* krožilo (cirkelj),
- k.* peresnica (puščica za peresa),
- l.* tabla s podobami,
- m.* učiteljska stolica (kateder),
- n.* stol,
- o.* šolske klopí,
- p.* zemlja (globus).

Tabéla II.

Hišna oprava.

- a.* Okrogla miza,
- b.* stol z blazinico,
- c.* sofa (mehka klop),
- d.* postelja,
- e.* ogledalo (zrcalo),
- f.* podoba,
- g.* predélna omara (kósen),
- h.* pisalnik,
- i.* oblačilna omara,
- k.* podnožnik.

Tabéla III.

Namizno in drugo orodje.

- a.* Posoda za juho,
- b.* pladnik ali krožnik,
- c.* vélika žlica,
- d.* žlica,
- e.* nož,
- f.* vilice,
- g.* skleníca (butélja),
- h.* vinska skleníca (za vino),
- i.* kupica,
- k.* kozarec,
- l.* kélih,
- m.* vrček za pivo,
- n.* vrč za vodó,
- o.* skudelica (čásaica za kavo),
- p.* vrček za kavo,
- q.* vrček za mleko,
- r.* svéčnik,
- s.* utrinjavec (ščipec).

Tabéla IV.

Kuhinjsko orodje in kuhinjska posoda.

- a.* Bakren lonec (pisker),
- b.* kotel,
- c.* trinog,
- d.* ponev,
- e.* pisker,
- f.* škaf,
- g.* kuhinjske klešče,
- h.* kuhalnica,
- i.* pénjenica,
- k.* zajémnica,

- l.* solatna umivalnica,
- m.* možnar,
- n.* valjar,
- o.* krljač (ribežen),
- p.* žrnek za kavo,
- q.* lopar,
- r.* lijak,
- s.* sekalce,
- t.* svetilnica,
- u.* lučirna (laterna),
- v.* sveder,
- w.* kládivo,
- x.* klešče,
- y.* škarje,
- z.* vesa (tehtnica, vaga),
- ch.* ližalnik,
- sch.* jerbašček (pletarček).

Tabéla V.

Poljedelsko in vrtno orodje; posode.

- a.* Kósa,
- b.* srp,
- c.* grablje,
- d.* pinja,
- e.* lopata,
- f.* oralo (plug),
- g.* brana,
- h.* kola (voz),
- i.* cép,
- k.* vevnica,
- l.* škropilnica,
- m.* krempež (kopača),
- n.* sekira,
- o.* robilnica (drevača).

Tabéla VI.

Kmetijsko orodje.

- a. Vejalnica,
- b. vejača,
- c. vinógradne škarje,
- d. vinoréz (kosir),
- e. kibla (kablica, bedenj),
- f. brenta,
- g. vinska rašpa,
- h. vinska kad,
- i. vinska preša (tiskalnica).

Tabéla VII.

Godbéno orodje.

- a. Harpa ali plunka,
- b. gosli in lok,
- c. gvitara,
- d. klavir,
- e. trobenta ali tromba,
- f. vélika tromba (za debeli glas),
- g. trobenta za visoki, tenki glas,
- h. piščel ali flavta,
- i. klarinet,
- k. citre.

Tabéla VIII.

Vojno orožje.

- a. Puška (mušketa) z bajonetom,
- b. puška jaškica,
- c. samokrés,
- d. karabinka (kratka puška),
- e. revólver,
- f. top (kanona),

- g. granata (strelivo),
- h. konjiška sablja,
- i. kriva sablja,
- k. méč,
- l. véliki méč,
- m. kopje (súllica),
- n. ces. kr. avstrijsko-ogerski grb,
- o. red (križec),
- p. desetica,
- q. dvajsetica,
- r. četrtgoldinar,
- s. goldinar (prednja in zadnja stran),
- t. spominsk novéc.

Tabéla IX.

Poslopja.

Veliko gosposko poslopje ali palača; navadna gosposka hiša v mestih; gledališče; kmečka hiša.

Tabéla X.

Notranji hišni deli.

Soba ali izba; klét; stolbe (stopnice); kuhinja.

Tabéla XI.

Cerkev sv. Štefana na Dunaji. Spomenik cesarja Jožefa II. na Dunaji. Vodnjak. Most na verigah.

Tabéla XII.

Zvon, krstni kamen, orglje, oltar, prižnica.

Tabéla XIII.

Človek.

- a. Kmečka deklica nese otroka;
- b. deček se igra z obročem;
- c. kmet;
- d. kmetica;
- e. beračica z otrokom;
- f. gospod;
- g. starček;
- h. oslavljeni vojak (invalid).

Tabéla XIV.

- a. Vojak (pešec),
- b. vojak (lovec),
- c. častnik pešcev,
- d. cesarski lovec,
- e. konjik (husár),
- f. dragonec,
- g. ulanec,
- h. lovec,
- i. mornár,
- k. rudokop,
- l. žandarm,
- m. železnocestni čuvaj,
- n. pismonos,
- o. rokodelec.

Tabéla XV.

Čoln; gondolina ali beneška ladjica; ladija ali barka; parobrod.

Tabéla XVI.

Tramvaj; pokrita ladija, ki jo vlečejo konji; železnica čez most; poštni voz s postiljonom.

Tabéla XVII.

Živalstvo.

- a. Volk je divja, zeló pogoltna in požrešna, mesozertna zvér. Podoben je velikemu mesarskemu psu. Ima špičasto glavo, po koncu stoječi ušesi, ploščato čelo, rumeno-sivkasto dlako in dolg, zeló kosmat rep. Napada divjačino in domače živali, posebno ovce;

- kadar je v velikej sili, napade tudi človeka. Volčja koža nam daje kozuhovino, pa tudi dobro in trdno úsnije. Pri nas se potikuje največ volkov po Notranjem Kranjskem, a še več nego pri nas je volkov po Hrvatskem, Ogerskem, Erdeljskem in v Galiciji, a največ na Ruskem.
- b. Doga ali angleški pes se lahko pozna po širokej glavi, tumpastem gobci, na de-

- belih visečih ustnicah in majhenih ušesih. Flake je navadno kratke in gladke, pa različne barve. Doge so prav dobri čuvaji.
- c. Lovski pes ima zbočeno glavo in veliki zaokroženi in mahadravi ušesi. Flake je navadno bele ali rumenkaste, časi tudi rjave s črnimi lisami. Ti psi imajo neizrečeno dober voh, urni so, močni in učljivi.
- d. Lisica je zvita tatica; ima špičasto glavo, šibko in gibko truplo, tenke in kratke noge, košat rep in rjavo dlako. Prebiva najrajše v listnatih gozdih, kjer si pod zemljo izkoplje brlog. Hrani se od majhenih živali, lovi pa tudi miši, ptice in kuretino. Večkrat celó po dnevi pride na dvorišče in ljudém izpred oči odnese kokoš. V vinskih krajih zahaja jeseni rada v vinograde in se tam do sitega nazoblje grozdja, pa tudi družega sladkega sadja ne zametuje. Njena koža daje dobro kožuhovino. Mlada lisica se dá ukrotiti in postane domača, da gré kakor pes za človekom.
- e. Rjava kuna je vitkega trupla, ima kratke, močne noge z ostrimi kremplji, majheno ploščato glavo, velike oči, široki ušesi in posebno ostre zobé. Rep ima dolg in metlast. Barve je kostanjevo-rjave, le na grlu ima lepo, rumeno liso. Kuna je zeló gibka in urna, ročna in skočna žival, splazi se lahko skozi najmanjše luknje in razpoke, zná izvrstno plézati in tudi dobro plavati. Ta žival je zeló krvoločna; nobena manjša čveteronóžna žival ni varna pred njenim ostrim zobovjem, bodisi zajec ali miš, veverica ali polh, kokoš ali golob, — vse podavi in pokolje.
- f. Podlasica je najmanjša divjih zveri kunnjega plemena; živí v grobljah in luknjah pod zemljo, pa tudi v hlevih in svislih. Da-si majhena, vender je zeló krvoločna in pogumna. Večkrat napade celó take živali, ki so mnogo večje od nje, kakor zajce in kuretino, a navadno davi le miši, podgane in krte.
- g. Divja mačka je mnogo večja od domače. Ima gosto, sivo dlako in povesod jednako debel rep. Koža daje dobro kožuhovino, sicer pa je divja mačka zeló prekanjena in močna zvér, ki je divjačini, posebno zajcem, mladim srnam, fazanom i. t. d. škodljiva.
- h. Ris je večji od divje mačke, ima rudečkastorjavo dlako, ki je posuta z rjavkastimi lisami in pikami. Ima močne široko-cápaste in visoke noge, žareče oči in po koncu štrleči, zašpičeni ušesi. Živi po samotnih, goratih gozdih in je najnevarnejša zvér v Evropi.
- i. Veverica je prijetna in lepa živalica. Flake je rjavkaste, na trebuhu belkaste. Posebno lepo jo dela dolgi in metlasti, na dvoje razčesani rep. Živi po gozdih in se hrani ob sadji mnogoterih dreves. Njena hišica je navadno kje na visokem drevesu med rogovilami, redkokedaj v duplu. Po zimi se zarije v zemljo in zaspí.

Tabéla XVIII.

- a. Vidra ima široko, ploščato glavo, okroglast gobec z dolgimi brki in močen na koncu ploščat rep. Telo ima stegneno, dlako témnorjavo, nogé kratke s plavno kožico med prsti. Po dnevi je skrita v luknjah na bregu vodá, zná izvrstno plavati in se hrani največ z ribami. Ker je jako požrešna, naredi večkrat mnogo škode v rekah in ribnikih. Zavoljo kože in mesá jo ljudje zeló preganjajo.
- b. Domača mačka je pokrita z mehko, tenko dlako. Barve je različne. Imamo črne, bele, sive, rjave in lisaste mačke. Mačka ima gibično teló, okroglo kratko glavo in dolg rep. Jezik ima oster. Punčica v očesu je podolgasta in špranji podobna. Na sprednjih nogah ima pet, na zadnjih štiri prste, katere lahko stegne ali pa skrrije. Mačka je čedna in gibična žival, ki se rada igrá. Renčí, góde in mijavka; pa tudi rada grize in praska. Loví miši, podgane in majhene ptiče, ki je skokoma zgrabi.
- c. Medved je naša največja in najmočnejša rôpna zvér. Truplo je z gosto, kocinasto, rjavo kožuhovino pokrito. Oči ima majhene, ušesi kratki, močen kratek vrat in kratek rep. Na nogah ima široke, gole, žuljaste podplate, po katerih hodi, a na prstih jako močne in ostre kremplje, s katerimi se brani. Prebiva v visokih gózdih in skalnatih brlogih. V hrano so mu mnogotere gozdne živali, ovocje (sadje), med in žuželke. Časih po-grabi tudi kako domačo živino, a človeka se loti samó takrat, ako je posebno lačen

- in razdražen. Koža daje dobro kožuhovino. Mladi medvedki se dadó ukrotiti in naučiti mnogo umételjnostij.
- d. Jazbec ima špičasto glavo, ki je proti zadnjemu koncu čedalje debelejša. Dlake je debele, zgoraj rumeno-belkaste, na glavi malo ne popolnoma bele, spodaj črno-rjavkaste; na obéh straneh glave mu gré črnkasta prôga čez oči in ušesi. Kremplje ima močne. V hosti med obrasenim skalovjem globoko pod zemljo ima svojo jázbino, katero si sam izkoplje. V živež mu so različne korenine, ovočje, žuželke, črvi, žabe, kače, miši, tičja jajca, mladi zajci i. t. d. Iz trdne jazbečeve kože delajo lovske torbe in tudi popotne kovčege (skrinjice) obijajo ž njimi. Dlaka se podela v krtače in kiste (malarske čopiče). Največ pa je vredna njegova mast, ki se prav drago plačuje po lekarnah.
- e. Ježevec ima po hrbtu in bokih med ščetinasto dlako 30—40 cm dolge, votle, s črnobelimi kolobarci opisane bodice. Je jako lena in počasna žival. Kruli kakor prašič. Lovéga zaradi mesá in bodíc, na katere natikujejo jeklena peresa.
- f. Prašič je jako nesnažna in požrešna domača žival. Ima stisneno truplo, koščeno hrbtišče in kratek, zasuknen rep. Noge ima tenke, kratke in suhe. Na koncu gobca ima rilec, s katerim v zemljo rije. Prašič nima dlake nego ščetine, ki so po hrbtu daljše in trdejše. Daje nam meso in slanino, a tudi ščetine, ki se na mnogi način lahko obrnejo v prid.
- Tabéla XIX.**
- a. Opica je človeku najbolj podobna žival. Ima večidel okroglasto glavo, nazaj stisneno čelo in zeló dolgi prednji roki. Razun lica in dlani je po vsem životu pokrita z dlako. Prebiva v toplih deželah Azije, Afrike in Amerike. Nekatere opice imajo dolg, na koncu gol rep za prijemanje, ali pa do konca kosmat za ovijanje in guganje po drevesnih vejah. V hrano jim služi večidel ovočje, tičja jajca, različni mrčesi, nekatere jedó tudi majhene ptiče. Po ravnem se opice jako težavno in nerodno premikujejo, navadno se opirajo na palico ali pa po vseh štirih tekajo in skačejo.
- b. Netopir je pol tiča in pol miši, zato mu tudi po nekaterih krajih šišmiš pravijo. Ima kratko, zgoraj dimasto, spodaj rjavkasto-sivo dlako, dolgi ušesi in ostro zobovje. Med sprednjimi podaljšanimi štirimi prsti je razprežena tenka gola mrenica, ki mu služi za letanje; kratki prsti na zadnjih nogah so oboroženi s kremplji in nimajo vezalne mrenice. Po dnevi se netopir skriva v zidovja, pod strehe, v drevesna dupla in razpokano skalovje; v mraku in po noči pa leta urno okrog in si loví žuželke, hroste, metulje in mušice v živež.
- c. Krt ima valjasto truplo, gosto, mehko dlako, ki je črne barve in se nekoliko preminja na modro. Prednji nogi ste kratki, močni, široko-lopatasti in na stran obrnjeni. Rep je kratek in tenek. Oči in ušesa so neznano majhena in se ne vidijo iz dlake. Krt ima jako dober nos in tenek sluh, pa je tudi čudovito uren, posebno pod zemljó. Največji mojster je v rovanji in kopanji. Z rilcem rahlja zemljo, z lopatastima prednjima nogama koplje, z glavo in tilnikom pa suje prst pred seboj, dokler je k višku ne izmeče v podobi krtine. Njegova hrana so črvi in hroščeva zaléga, katerih mnogo pokonča, in je zategadelj zeló koristna živalica.
- d. Jež ima špičast rilček in kratek rep. Med vsemi našimi živalmi je on jedini, ki nosi na hrbtu in ob straneh bodice ali trde špičaste ščetine, po trebuhu pa je mehko rjavkaste dlake. Jež se lahko v klobčič zvije, skrije glavo in noge, našopiri bodice ter se tako ubrani pred svojimi sovražniki. Živi po grmovji in močvirnih gozdih. Po dnevi je skrit, po noči gre na lov. Žabe, miši, žuželke in polži so njegova hrana, pa tudi ovočja in korenstva ne zametuje. Celó strupene kače mu ne škodujejo. Na zimo si izkoplje jamo, zvije se v klobčič in prespi vso zimo. Po nekaterih hišah si ga držé, da jim lovi šurke in drugi mrčes.
- e. Svizec ali marmotica je velik kakor domači zajec in je rumeno-sivkaste dlake. Prebiva po najvišjih švicarskih in tirolskih planinah. Živi rad v družbi v podzemeljskih luknjah, katere si vselej na solnčnej strani izkoplje. Savojardi je naučé vsakoršnih uméeljnostij in gredó ž njimi po svetu.

f. Miš je mnogo manjša nego

g. Podgana, katera živi povsod, koderkoli prebivajo ljudje, in je ravno takó ali pa še bolj škodljiva kakor miš. Te ostudne živali so obče znane, prebivajo po luknjah in zakotjih in preglójejo lesene stene, in celó zidovja. Obe te živali ste jako škodljivi, posebno kadar se preveč zaplodé.

h. Bober je znan kot uméten zidar, ki si s svojimi továriši naredí iz vej in mladih drevesec prav umeteljno, kopičasto hišico ob rekah in jezerih. Da jim voda hiše ne odnese, napravijo si tudi zadej za hišo jez, ki vodo ustavlja, da se nabira pred hišo. Bober je izvrsten plavač in potapljač, najrajši je v vodi, na suho gré le takrat, kadar si mora zunaj vode iskati živeža. V kratkej glavi svetijo se mu majhene črne oči, ušesi se pa skorej ne vidijo iz dlake. Na prednjih nogah ima ostre kremplje, na zadnjih nogah so pa prsti zvezani s plavno kožico, kar nam kaže, da je bober povodna žival. Dlako ima dvojno, spodnja je rjavo rumenkasta, gosta in mehka, gorenja je pa daljša in svitlo-rjava. Bobri jedó listje in skorjo mladega drevja in grmovja. Med bedri imajo te živali dve žlezi, v katerih se nabira neka rumenkasta, jako dišeča in zdravilna mast grenkega okusa, ki se imenuje pibrovina. Zavoljo kože in pibrovine hudo preganjajo bobre, zato jih je vedno manj in še ti se pomikajo vedno bolj v samoto.

i. Zajec ima dolgi ušesi, ki ste na koncu črni; zadnji nogi ste daljši od prednjih, rep je kratek in k višku zafrknjen. Živi po polji in gozdih. Zavoljo dobrega mesa in zavoljo kože ga zeló preganjajo. Ako se močno zaplódí, škodljiv je, ker objeda poljske sadeže in mlada drevesca. Zajec spi z odprtimi očmi.

Tabéla XX.

a. Divji prašič (merjasec) je podoben domačemu prašiču. Živi v močvirnih gozdih, kjer pobira gobe, korenine, črve, ogerce in različni drugi mrčes. V jeseni se živi ob zelodu, žiru, lešnikih, kostanju in lesnikah. Mesó divjega prašiča ljudjé rajši jedó nego li od domačega, ker ima okus po divjačini in je sploh prav tečno in okusno, posebno od mladih prašičkov. V gozdih in po poljih

naredí veliko škode, ker s svojim rilcem vse prerije in prevrne. Iz kože se nareja mastno úsnije

b. Jelen ima lepo nazaj položeno, okroglo rogovje. Dlake je rdečkasto-rjave, po zimi rdečkasto-sive. Noge ima visoke in tenke, oko bistro, dober nos in tenek sluh. Vse vidi, vse čuje, ako pade list z drevesa, že se ogleduje in vohljá. Živi v družbi po velikih gozdih Evrope in srednje Azije. V živež mu so zelišča, gobe, listje, brstje in žito; zatorej časi veliko škode napravi. Daje nam dobro meso, kožo in rogovje.

c. Lev je kralj čveteronožnih živali in je najmočnejša in najpogumnejša divja zvér. Oko ima iskreno, pogled veliven in zeló mogočno hojo. Velika griva mu pokriva vrat in pleča. Dlake je rumene. Rep ima dolg in na koncu čopast. Tudi ima v repu tako moč, da ž njim lahko človeka ubije. Njegov glas je votlo doneče rjojenje, pred katerim beži vsa zverina in strahú skorej uiti ne more. Zobé ima tako močne in ostre, da ž njimi vse kosti zdrobí in da v gobcu lahko celo govedo seboj vleče. Živi po žarečih planjavah Afrike in tople Azije.

d. Tiger ima dolgo stegneno truplo. Dlake je rumene, na trebuhu bele s črnimi progami. Rep je s črnimi kolobarčki opisan. Tiger je neizrečeno močan in krvoločen. Živi samo v južnej Aziji, posebno v vzhodnej Indiji, kjer preží na zaraščenih bregovih na svoj plen.

Tabéla XXI.

a. Divja koza ali gams je podobna našej domačej kozi. Ima dolg vrat, kratko zatrépano truplo, visoke in krepke noge. Brade nima. Rogova sta gladka, na koncu kljukasto nazaj zavita. Dlaka je gosta, siva ali rjava, z dolgimi kocinami pomešana. Živí po najvišjih naših planinah, koder po najstrmejših čeréh pleza in skače neznano hitro in varno. Mesó je prav dobro in okusno; iz kože delajo trdno úsnije, in dolgo hrbtno dlako si zatikajo lovci za klobuke.

b. Domača koza ima srpasto nazaj zavita, robata rogova. Dlako ima kocasto in dolgo, glavo suho z dolgimi ušesi. Od spodnje čeljusti jej visi brada, ki jo dela čestitljivo in

ponosno. Rep ima majhen, večidel zasuknen. Parkeljci na nogah imajo ostre robove, kar jo dela sposobno, da more spretno plézati in skákati po pečevji. Koza obira najraje mlada zelišča, drevesca in grmovja po gorah in skalovji. Daje nam mesó in mleko. Koža je močna in strpna; strojarji jo vstrojijo za irhaste hlače, pa tudi mehove, rokavice in druge enake reči delajo iz nje. Kozli so hudobni in trkajo radi.

c. Ovca je zeló koristna domača žival. Daje nam volno, mesó in mleko, iz katerega se nareja maslo in sir. Oven ima velika, zvita in robata rogova. Mlado ovco imenujemo jagnje.

d. Srna je manjša nego jelen; ima tenki in visoki nogi, ki nosite lepo vzraseno in zalito truplo brez repa. Dlake je po letu rjave, po zimi rdečkasto-sive. Srnjak nosi na glavi kratko rogovje, navadno s tremi roglji, ki mu pozno na jesen odpade, v zimi mu pa zopet na novo vzraste. Mlade srne so prav krotke; človeka se tako privadijo, da več ne gredó od njega. Srna prebiva pri nas po vseh večjih gozdih, vendar je rajša v listnatih nego v jelovih; tudi jej je gora milejša od ravnine. Srne streljajo zaradi dobrega mesá, kože, dlake in rogov.

Tabéla XXII.

a. Vol in

b. Krava ste naši največji, najmočnejši in najkoristnejši domači živali.

c. Kamela jednogrbava je večja in višja od našega konja in ima jedno samo grbo, skoraj v sredi hrbta. Glava nima rogovja in je sploh ovčej podobna. Vrat je dolg in zvit. Telo je poraščeno z razmršeno, rjavkasto ali sivkasto dlako, ki je na vratu, na grbi in na prednjih nogah daljša nego li drugod. Na nogah ima široke podplate, ki so z debelo, žuljavo kožo prevlečeni. Kamela je najiminitnejša domača žival Arabcev, ki jim služi za popotovanje in tovorjenje po vročih in peščenih puščavah južne Azije in severne Afrike, za katere je kakor nalašč ustvarjena.

d. Konj je gotovo jedna najlepših domačih živali. Telo ima poraščeno s kratko, gosto dlako, gobec ima širok in kosmat, vrat

dolg in z grivo olepšan. Noge so visoke, tenke in močne. Na dolgem, pregnjenem vratu nosi veliko kodrasto grivo, ki ga jako ponosnega dela. Oči ima velike in žive, ušesi kratki in špičasti. V repu ima debelo in dolgo žimo. Konje imamo za ježo, pa je tudi kot tovarno in vprežno živino rabimo.

e. Osel je mnogo manjši od konja. Dlake je sive in nosi čez hrbet in čez pleča črn križ. Dolgi ušesi mu stojite po koncu, rep nima žime, čopast je. Osel je jako zadovoljna žival; suho listje, osat in druga osorna in bodeča zelišča so njegova navadna krma. Koža daje zategljivo úsnije, ki je rabijo za prevlečec na bobnih.

Tabéla XXIII.

a. Nosorog je velika okorna žival. Kožo ima debelo, razpokano in nepredrljivo, ki je trda kakor rog in z debelimi grbami predeljena. Na nosnih kosteh ima dolg, špičast rog, s katerim se brani. Živi po močvirnih krajih vzhodne Indije in se hrani večidel ob drevesnem listju. Iz posušene njegove kože delajo ščite, palice in jermene, iz roga pa različne posode, kupice in kozarce.

b. Slon živi v južnej Aziji in po sosednjih velikih otokih, in je največji sesalec na kopnem. Glavo ima debelo, vrat kratek, ušesi dolgi in viseči. Rilec je zeló gibičen in mu služi za dihanje in orožje; z njim se brani, pije in nosi hrano v usta. Iz gorenje čeljusti mu molíta dva velika zoba (čekana), iz katerih se dobiva tako imenovana slonova kost. Živi se samo ob rastlinah.

c. Tulenj ali morski pes je poraščen z umazano zelenkasto, na koncu belkasto gosto dlako, ki se v vodi gladko k telesu prilega. Glavo ima pasjo, zobovje pa zvérsko. Na gobcu mu štrlé dolgi ščetinasti brki. Váljasto truplo se proti koncu stanjšuje. Prsti na nogah so s plavno kožico zvezani. Živi navadno v društvu v severnih morjih in se hrani večidel ob ribah.

d. Kit je redko kedaj 20 metrov dolg. Velika glava je proti koncu špičasta, doljenja čeljust je brez zobovja in primerno velika, gorenja je ozka. V gorenjej čeljusti ima namesto zob mnogo roženih plošč, ki jedna tik druge stojé in se vsi — navadno «ribja kost» —

imenujejo. Kadar žival zine, odpre se stršanska globina, v katero se lahko skrrije čoln po 6 ljudij. Teló se mu končuje v prav široko repno plavuto, ki ne stoji po koncu, kakor pri ribah, ampak je ravno po vodi položena ter se giblje gori in doli. Vrhu glave ima podolgasto zaviti nosnici ali brizglji. Kit živi največ v morjih okolo Grenlanda, časi se pa najde skoraj po vseh drugih morjih. Od kita se dobiva ribja kost in ribja mast.

Tabéla XXIV.

Ptice.

- a. Beloglávi jastreb je ujeta. Glavo in vrat ima poraščen s kratko, belo, ščetinasto pávolico, ki je na vratu daljša in ga obdaja v podobi kreželjca. Ostalo perje je rjavkasto, samo letalno in repno perje je črnkasto. Kljun je močen, debel in raven, na koncu kljukasto zavit. Jastreb je jedna največjih in najmočnejših ptic; prebiva po vsej Afriki, v Siriji in južnej Evropi; časi prileti celo blizu Dunaja. Neznano je požrešen, in dostikrat se tako nažrè, da se potem od tal ne more vzdigniti. Mrhovino ima raje nego presno meso.
- b. Kraljevi orel je črno-rjavkaste barve, voščena koža okolu kljuna in prsti so rumeni. Od koréna raven kljun je na koncu zeló zakrivljen; kremplji na prstih so močni, srpasto zaviti in ostri. Ta lepa ujeta prebiva po ravninah jugovzhodne Evrope in na jutrovem. V našem cesarstvu se dobi še precej pogostoma na dunavskih otokih in ogerskih močvirjih. Zalezuje posebno mlade jelene, srne, zajce in drugo divjačino.
- c. Kregulj je šibkega, a vender močnega trupla; zgoraj je siv, spodaj bel s črnimi progami. Voščena koža okolu kljuna in nogi ste rumeni. Kljun je že od koréna zakrivljen in na gorenjej strani pred kljuko izrezan. Prebiva po vsej Evropi, posebno blizu vasí, kamor hodi nad kure. Prganja vsakoršne ptice, a posebno jerebice in golobe ter je tako predrzen, da večkrat v pričo človeka odnese kokoš od hiše.
- d. Sôva je zeló čudna ujedna ptica. Ima debelo, okroglo glavo, velike nepremakljive oči, zakrivljen kljun in rahlo mehko perje.

Po dnevi živi skrita v pečevji, starem zidovji in drevesnih duplih, a po noči tiho leta okrog in lovi majhene živali, ob katerih se živi.

- e. Žolna. Barve je zelene; ima dolg in špičast kljun, s katerim kljuje na votla drevesa ter napravi globoke luknjice, iz katerih privleče mravlje in drugi mrčes, ki jej služi v hrano.
- f. Vran ali krokar je svetlo-črne barve in prebiva po vsej Evropi. Gnezdo si nareja na visokih drevesih in skalovjih. Pobira vse, kar se dá povžiti, posebno črve, žuželke, žabe, mlade ptice, zajce, sadje, seménje, zelenjavo in celó mrhovino.
- g. Kavka je razven pepélaste glave in vratu svetlo-črne barve. Prebiva po zvonikih in visokih drevesih.
- h. Sraka je vranine velikosti, le nekoliko ožja je. Perje ima pisano in spreminjevalno. Trebuh in pleča so bela, rep je zlato-zelenkast. Sraka je zeló živa in jezična ptica, krade rada svitle stvari in je nosi na visoka drevesa v svoje gnezdo. Mlada se lahko nauči žvižgati in govoriti.
- i. Kukovica je ptica selilka, velika kakor golob, zgoraj pepélasta, spodaj bela s črnkastimi progami opisana. Znana zaradi svojega glasnega petja, živi po naših gozdih in se redí ob žužkih in kosmatih gosenicah ter je zategadelj jako koristna ptica.
- k. Lastavica, znana selilna ptica, je zgoraj svetlo modro-črna, spodaj bela ali rdečkasta. Kljun ima kratek in ploščat, perotnici dolgi in špičasti. Vnanja repna peresa so daljša od drugih, zatorej je rep vilicam podoben. Gnezdo si nareja iz blata. Lastavice prebivajo najraje blizu človeka ter glasno cvrčé letajo okolo hiš in vrtov. Znane nam so kot oznanovalke ljube vspomladi.

Tabéla XXV.

- a. Papiga zna izvrstno plézati po drevji; ima velik zakrivljen kljun, debel in mesnat jezik in se živi ob različnem sadji. Prebiva po vročih krajih vse zemlje in je mnogih plemen, ki so bolj ali manj pisanega perja.
- b. Skorjanec živi po vsej Evropi na ravninah, kjer ni gozdov in pobira najraje seménje. Gnezdo si naredi v majheno jamico na

zemlji. Znan je zaradi prijetnega petja. Ko se od tal vzdigne, začne peti in pevajoč se dviguje zmirom više in više, potem se zopet počasi spušča na zemljo. Njegovo meso je užitno.

- c. Skvorec je živ in jezičen selilec, gnezdi v otlih drevesih in po luknjah v zidu. Hrani se ob žuželkah, katere celó z živine na paši pobira. Vjet se nauči govoriti, toda ne razločno.
- d. Kos je ves črn, samo kljun in očesni kolobarček je rumen. Prezimuje v naših gozdih, redí se ob žuželkah in jagodah, póje prav glasno in prijetno.
- e. Ščinkovec je lepa, pisana ptica, prebiva najraje po grmovjih in vrtéh. Zaradi izbranega, glasnega petja se je ljudem močno prikupil. Redí se od répnega, zéljnega in solatinega semena; pa tudi oves, proso in konoplje rad pobira.
- f. Kanarček je ves rumen in prav prijetno poje.
- g. Slavec, naš najljubši pevec, prebiva v grmičkah poleg kakega potoka ali pa žitnega polja. Živi se ob mravljih jajcih, pobira muhe, črvičke in različne druge mrgolince; a tudi jagode rad zoblje.
- h. Senica ima kratek, kopičast kljun, tenko voljno perje, prebiva v naših gozdih in nasle redkokedaj zapusti v zimi.

Tabéla XXVI.

- a. Golob je med domačo našo perotnino človeku največji ljubljeneč.
- b. Pav je največja in najlepša kura. Imamo ga zaradi lepote med kurami po dvoriščih.
- c. Fazan je velik kakor domač petelin in ima zeló dolga repna peresa. Njegovo meso je izvrstno.
- d. Kura s piščeti.
- e. Petelin.
- f. Puran je néma in čmérna žival; iz temnega čmernega očesa mu srší sama jeza. Na glavi in na vratu ima golo, nagrbančeno kožo in je sploh začrnelo-sivega perja. Njegovo meso je jako dobro in tečno.
- g. Pegatka je kokošje velikosti; gladko, sivo-plavkasto perje posuto je z belimi večjimi in manjšimi pégami kakor z biseri, zato

jej tudi biserka pravijo. Po vratu ima malo perja, na golej plavkastej glavi se vzdiguje rdečkast mesnat greben, od kljuna jej pa ob straneh visí ravno tak mesnat podbradek. Ta lepa kura je v zapadnej Afriki domá. Pri nas — navadno pri boljših hišah — si jo drzé zaradi lepote med drugo domačo kuretino.

Tabéla XXVII.

- a. Noj je največja ptica. Majhena ploščata glava je gola in je na dolgem, tudi golem vratu nasajena. Truplo je kratko in z mehkim perjem pokrito. Dolgi, goli nogi imate le po dva prsta. Noj živi le v velikih tropah po afrikanskih in arabskih puščavah. Da-sí ima kratka letalna peresa, da se ne more od tal vzdigniti, vender tako hitro beží, da ga konj komaj dohití. Hrani se z raznimi rastlinami, a tudi kamenčke in celó žreblje, črepine i. t. d. brez škode pobira. Plitva jamica v pesku mu je gnezdo, v katero samica znese 15 do 18 belkastih, po 1.5 kg težkih jajec. Jajca se valé po dnevi od solčne vročine. Noja lové in kroté zavoljo dragocenih peres.
- b. Šljuka je jerebici podobna in je ptica močvirnica. Perje ima rjavo z rumenkastimi in temnimi progami. Kljun je raven, dolg in tenek, na korenu mehek, na koncu pa s čutljivo kožico prevlečen. Nogi ste kratki. Svojo hrano, črve in žuželke, išče si z dolgim kljunom po vlažnej, mehkej zemlji. Zavoljo posebno dobrega in ukusnega mesá jo močno zasledujejo.
- c. Čaplja je zgoraj pepélaste, spodaj bele barve, na vratu ima črne maroge. Prebiva blizu ribnikov in jezer, ter preží na ribe in žabe, ob katerih se hrani.
- d. Bela štoklja — tudi štrk imenovana — je razven črnih perotnic vsa bela, in tudi okolo očes ima gol, črn kolobar. Špičasti kljun in visoki nogi ste rdeči. Štoklja stoji lahko po več ur na jednej nogi in klopóče s kljunom. Pobira žuželke, polže, žabe, kušcarje, kače, celó majhene ribe, ptice, miši in mlade zajce. Jeseni se zbirajo štoklje v velicih tropah in potujejo v gorke dežele.
- e. Gos je znana domača plávarica.

- f.* Labud je najlepša plávarica. Zaradi lepote vidimo to ptico prav pogostoma na ribnikih v vrtéh. V živež so mu različne korenine, seménje in črvi; zatorej je koristna žival.
- g.* Raca je znana domača plávarica.
- h.* Jerebica je zavoljo dobrega in ukusnega mesá obče znana ptica. Živi na polji v velikih družinah in se hrani z žitom in žuželkami; v hudej zimi trpi večkrat pomanjkanje.

Tabéla XXVIII.

Dvoživke.

- a.* Belouška je popolnem neškodljiva kača. Rada je blizu vodé, zna prav dobro plavati in zalezuje žabe, miši in druge majhene živali, ter nam s pokončevanjem škodljivega mrčesa mnogo koristi.
- b.* Gad je jedina pri nas navadna strupena kača. Drži se po gorah, na suhih skalnatih krajih, solnčnatih senožétih in celó po močvirjih.
- c.* Slepec ima kačjo podobo, prebiva v vlažnih senčnatih gozdih v luknjah ali pa pod listjem. Hrani se z žuželkami, črvi in polži.
- d.* Gaščarica ali martinček živi povsod na solnčnatih peščenih krajih. Hrani se z žuželkami, pajki in glistami ter je zavoljo svoje urnosti povsod znana živalica.
- e.* Krokodil je velikanski, do 6 metrov dolg kuščar. Truplo stoji na štirih kratkih, s plavnimi kožicami opremljenih nogah in je s trdimi koščeni štiti pokrito. Rep ima dolg in stisnen. Po vrhu je lepo zelen in črnolisast, spodaj rumenkasto-zelen. V širokem žrêlu ima dolge špičaste zobé. Krokodil je najstrašnejša rôpna žival, ki živi v Nilu, Senegalu in drugih afrikanskih rekah.
- f.* Močerad je črn in ima velike, neredne rumene lise. Živi po vlažnih, senčnatih gozdih pod kamenjem in pod listjem. Po dolgem deževji se pokaže iz svojega zakotja in se hrani z žuželkami, črvi in polži.
- g.* Želva je s trdo, roženo črepino pokrita, iz katere molí glava, nogé in rep skozi posebne luknje. Daje nam dobro postno jéd.

Tabéla XXIX.

- a.* Žaba krastača je po vsem telesu z večjimi in manjšimi bradavicami posuta. Grdo,

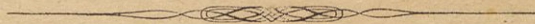
neukretno truplo počiva na štirih nejednakih nogah; zadnji nogi imate kratko plavno pečico. Živi skoraj vedno le na suhem pod kamenjem, v duplih, na temnih, vlažnih ali senčnatih krajih. Hrani se z žuželkami, polži in črvi; zatorej je koristna žival.

- b.* Zelena žaba živi skoraj povsod v stoječih ali mrtvih vodáh. Stegna zadnjih nog se jedó.
- c.* Jegulja ali ógor ima valjasto, kači podobno truplo. Koža je jako polzka. Umazano-zelena je, po trebuhu pa rumenkasta. Pri nas na Kranjskem se dobi v reki Idrijci.
- d.* Krap je najnavadnejša riba sladkih vodá.
- e.* Ščuka je jako požrešna roparska riba. Živi povsod v naših sladkih vodáh in jé črve, vodne žuželke, ribe, žabe, kače in podgane, celó kokoške, race in gosí potegne pod vodo. Jedna sama velika ščuka naredí v ribnikih med krapu mnogo škode.
- f.* Postrv je lepa, olivasto-zelena, na stranéh rdeče-pikasta riba. Živi v bistrih in urnih gorskih potokih. Jegulja, krap, ščuka in postrv dajejo prav dobro postno jéd.
- g.* Morski volk ali požerún je največja prava riba in je tako požrešna, da vse požrè, kar jej blizu pride. Še celó človeku ne prizanese.
- h.* Rak živi v rekah in potokih. Po dnevi se skriva v luknje, pod kamenje in med drevesne korenine, po noči pa grè ali plava okoli, ritensko veslaja, in si išče hrane, to je majhenih rib, žab, polžev, črvov in drugih majhenih živali. Najimenoitnejši so pri nas krški raki (iz reke Krke na Dolenjskem).
- i.* Jedljivi polž živi na kopnem in prebiva najraje na senčnatih krajih, v gozdih, vrtéh in nogradih. Daje nam dobro postno jéd.

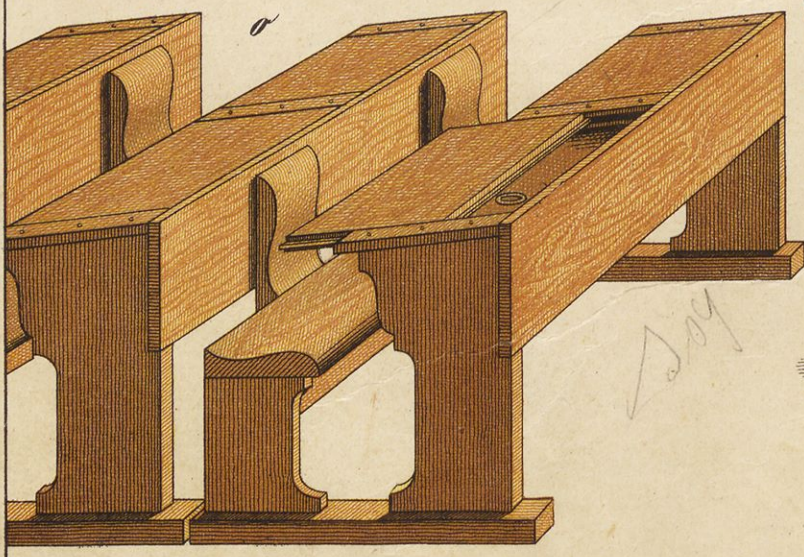
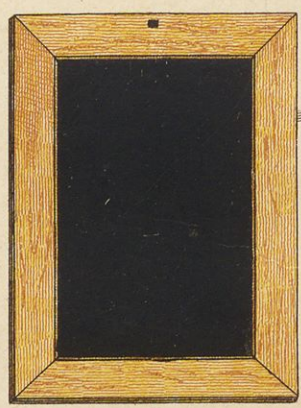
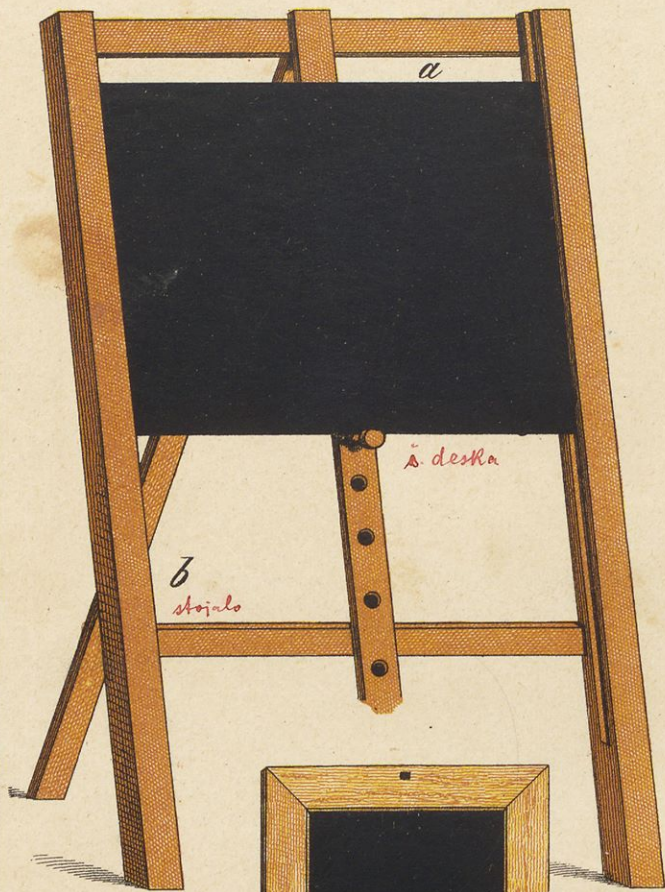
Tabéla XXX.

- a.* Hrost (keber).
- b.* Govnjač ali govno brbec. Črne barve je in se sveti kot višnjavo jeklo. Počasi in težavno hodi, na večer pa glasno brenčaje letí. Prebiva v gnoji in v odpadkih različnih domačih živali.
- c.* Zlatokrilec.
- d.* Polonica ali plevica (božji volek).
- e.* Rogač.
- f.* Bramor.
- g.* Zelena kobilica.

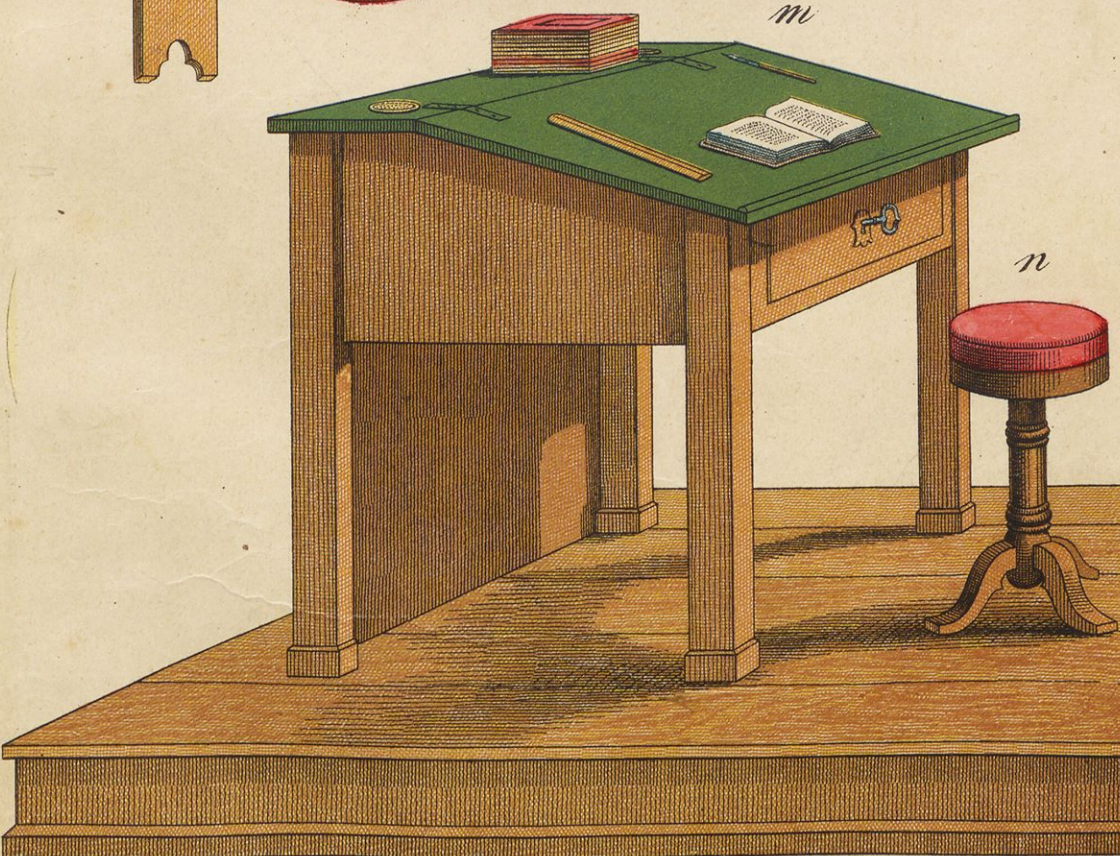
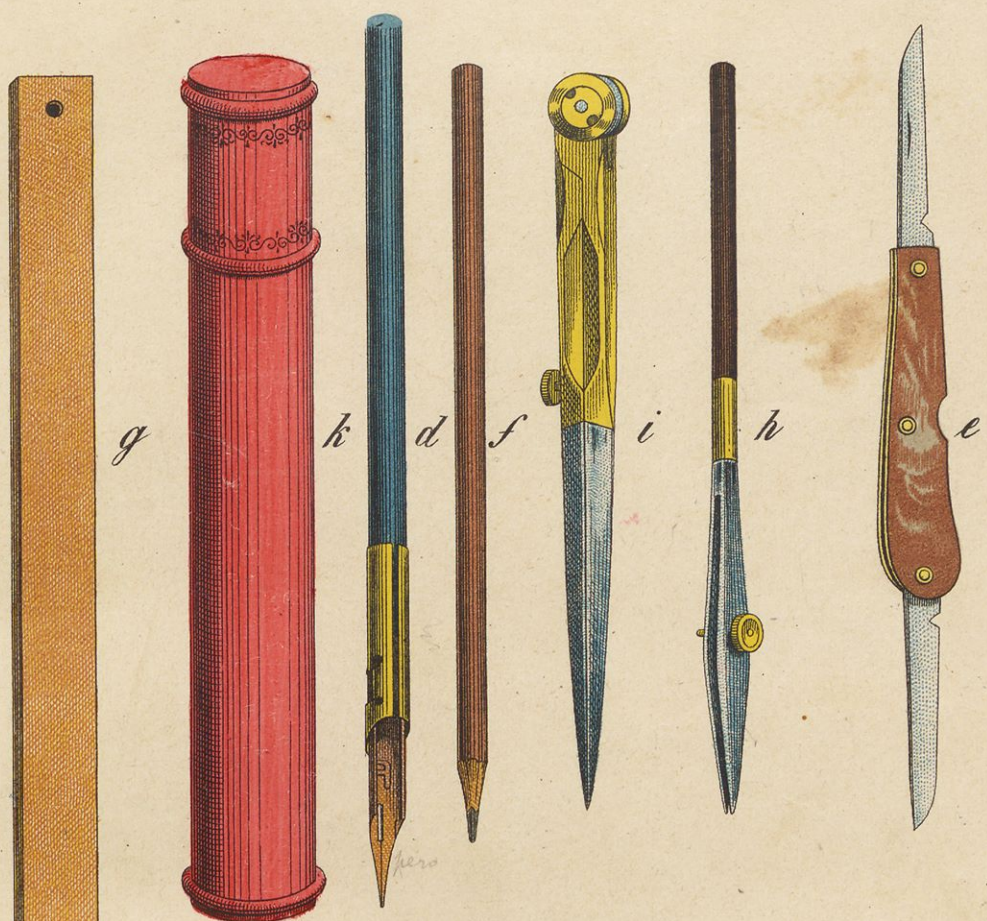
<i>h.</i> Kačji pastir je lepo pisana žuželka, ima veliko glavo, dolgo tenko teló in mrežasta krila. <i>i.</i> Svilna gosenica: 1. jajčika sviloprejke; 2. murbov list; 3. ličinka; 4. kokon ali zaprédek; 5. sviloprejka ali svilni metulj. <i>k.</i> 1. Metulj lastovičar; 2. mlečkovi večernjak; 3. gosenica mlečkovega večernjaka.	<i>l.</i> Osa. <i>m.</i> Sršen. <i>n.</i> Čebela; 2. čebelni panj (košnica). <i>o.</i> Čmrlj. <i>p.</i> Mravlja. <i>q.</i> Obad ali brencelj. <i>r.</i> Muha. <i>s.</i> Pajek. <i>t.</i> Muren ali strijček.

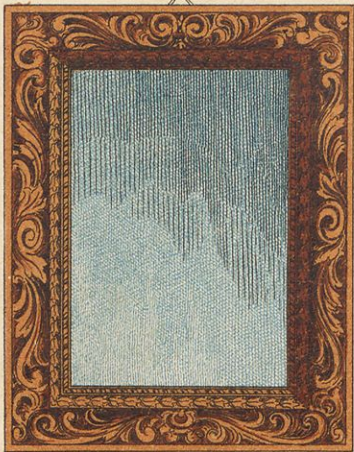

a

okrogla miza

e

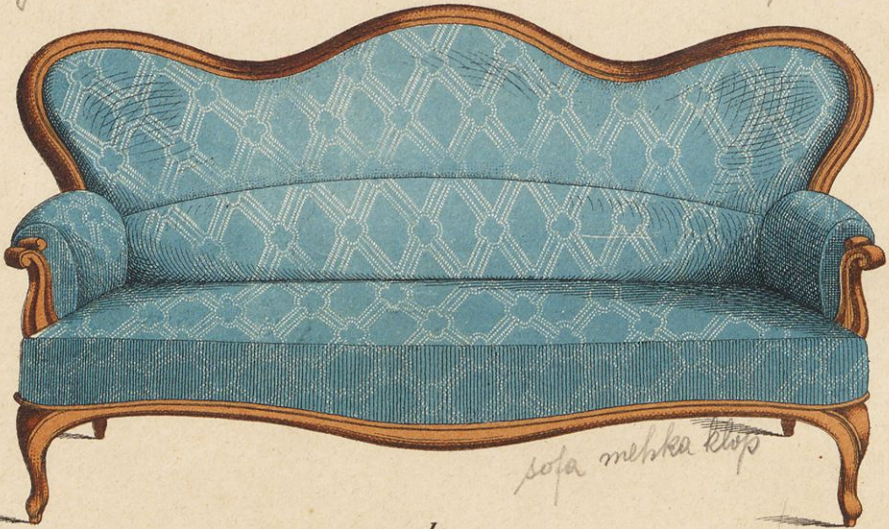
ogledalo

f

podoba

c

sofa mehka klop

d

postelja

g

prestelna omara
k

b

stol s blanim

podnoznik

i

h

pisalna miza

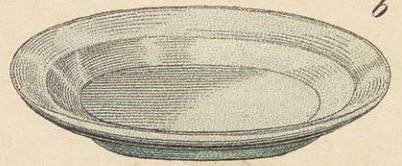
oblacilna omara

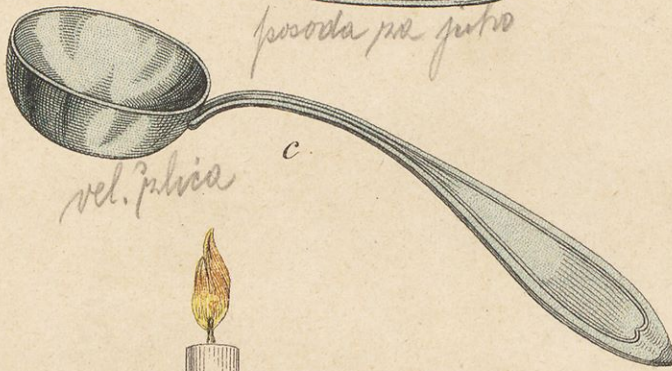

posoda na jutra

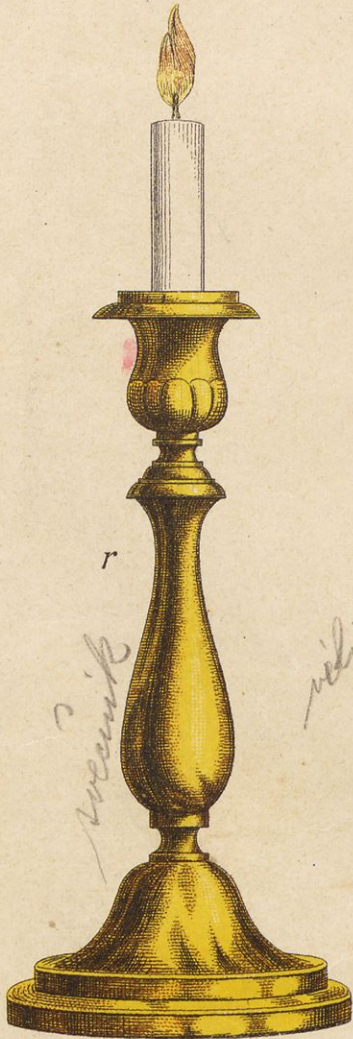
pladnik

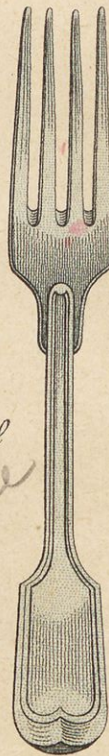
vel. žlica

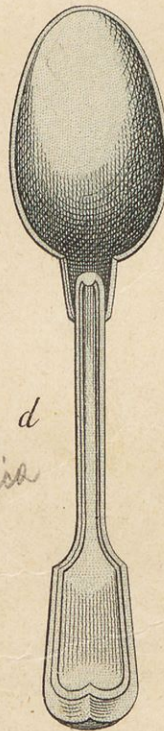
visok na pivo

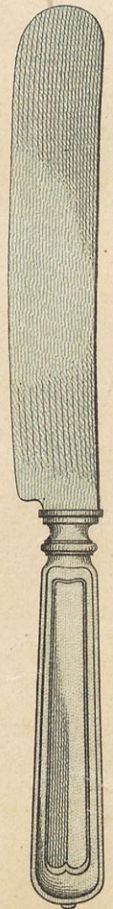
svetnik

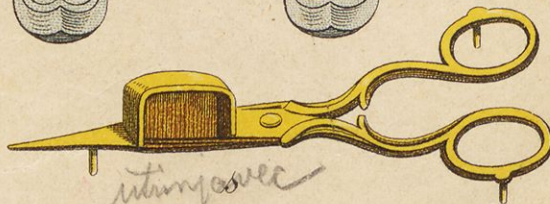
vilica

žlica

nož

nožnice

l

kelih

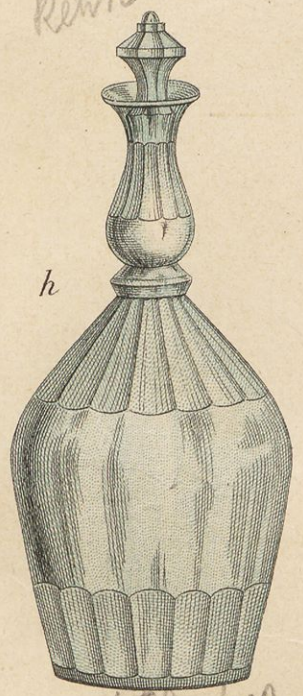
n

roč pa vodo

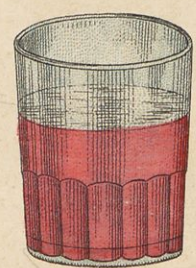
k

koronec

h

steklenica

šupica
i

g

roč steklenica

p

roček pa mleko

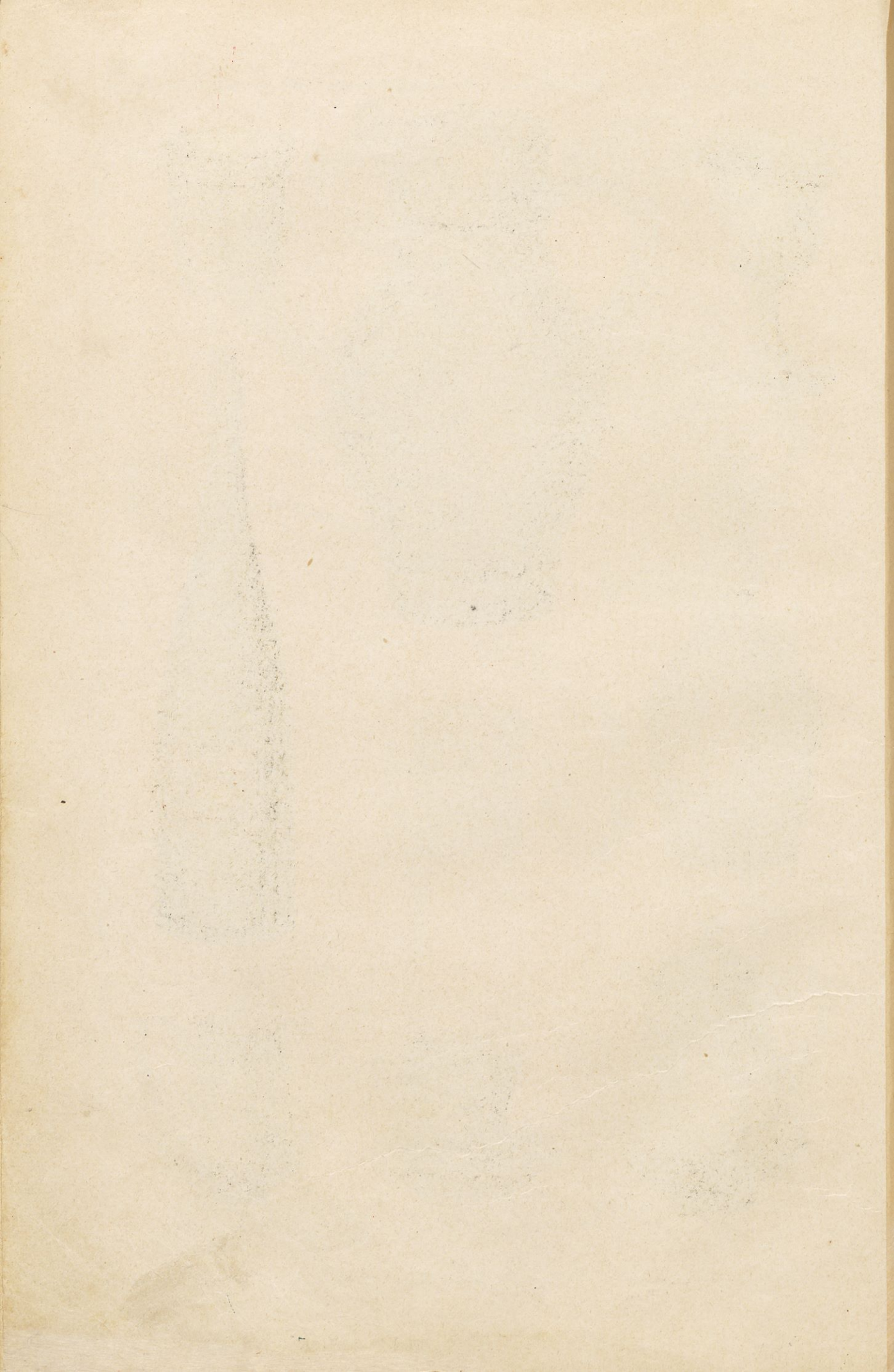

o

šmuckelica

roček pa kavo

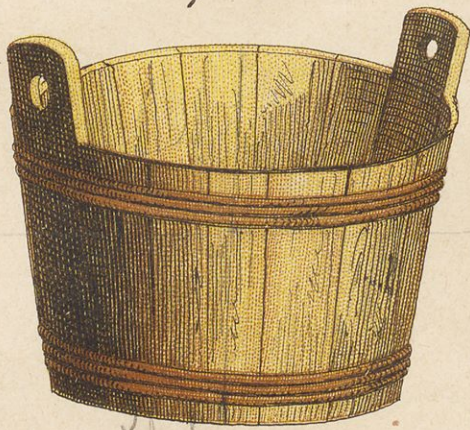

a

Kuhljaõ

kuhohina

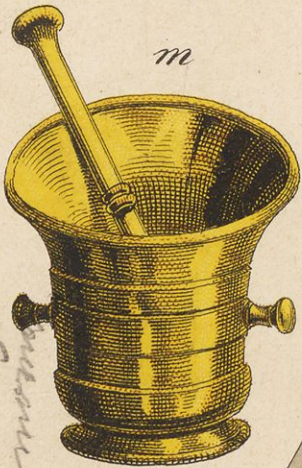
shap

r

poner d

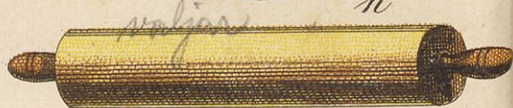
m

malam

e

juht

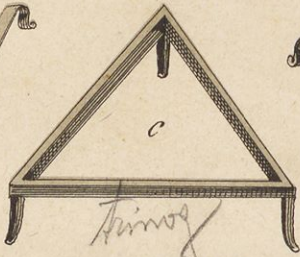
valjara

n

a

bakren kover

c

trinoz

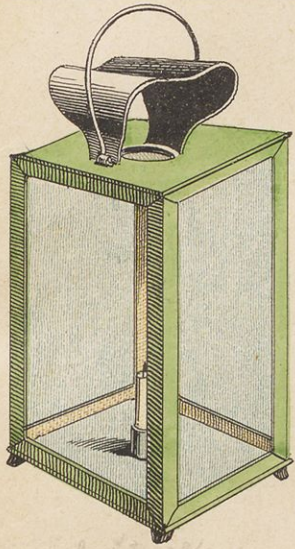
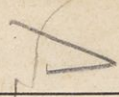

b

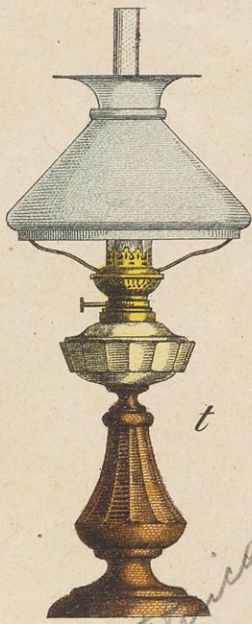
kotel

kuhohina

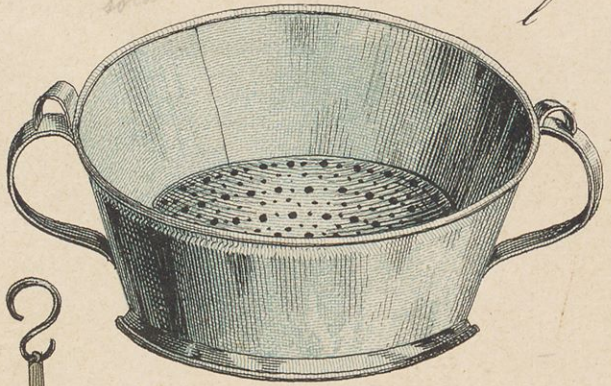
kuhohina

lucerna

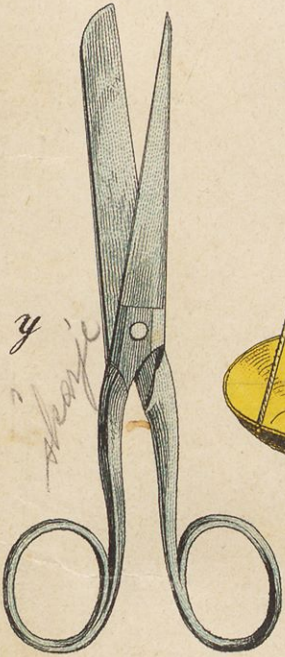
svetilnica

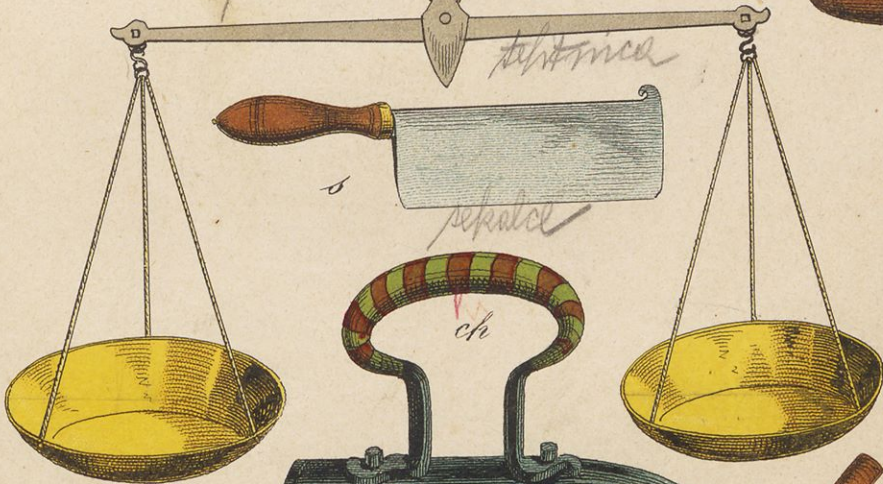
solatna umivalnica

kuh. klešče

škarije

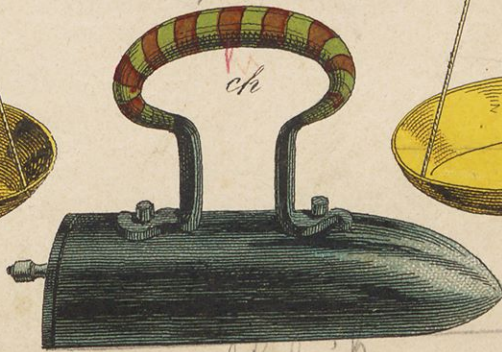
tehtnica

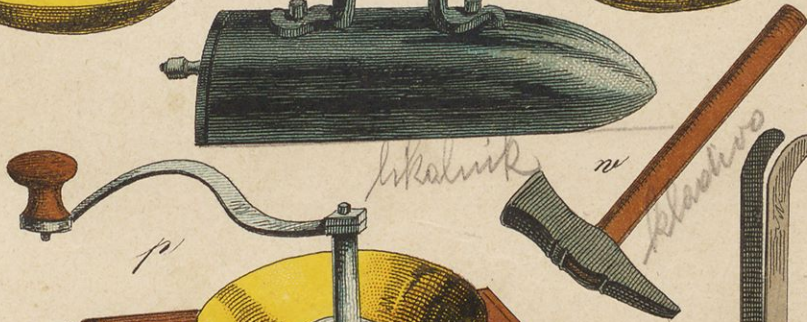
sekalce

prevaler

železnik

pr

kladivo

kosarica

seh

jabascak

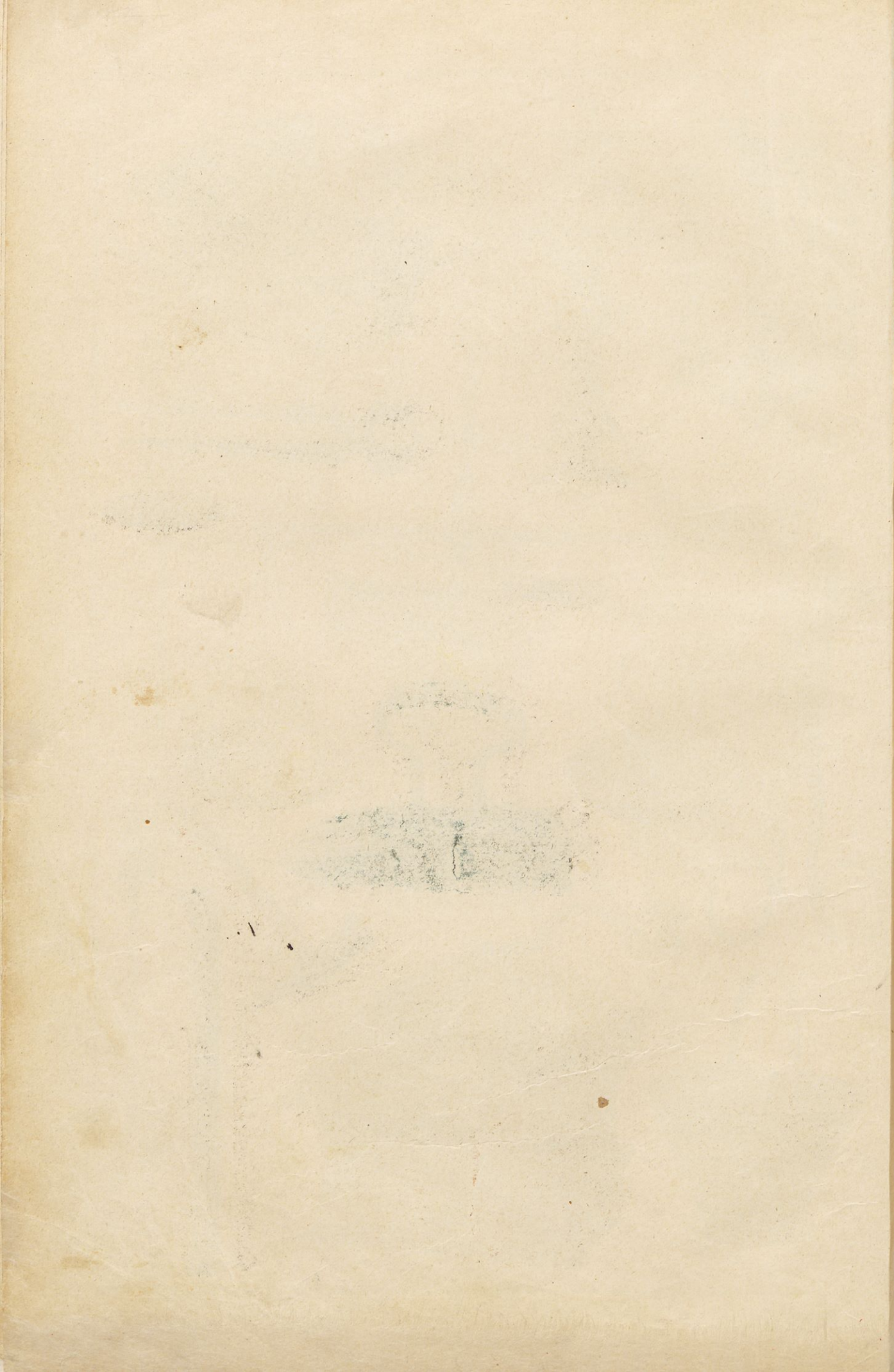
šmek na kavo

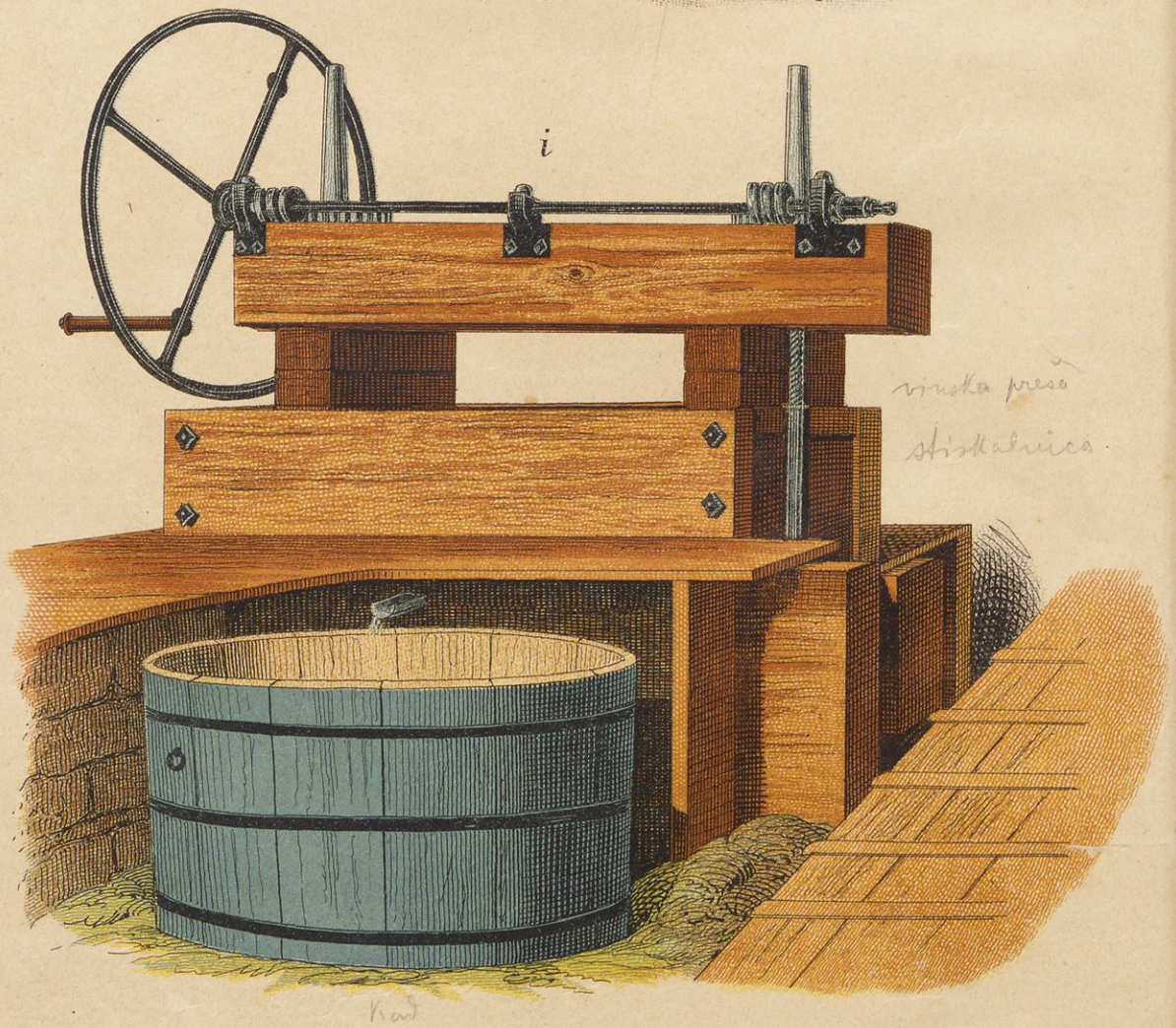
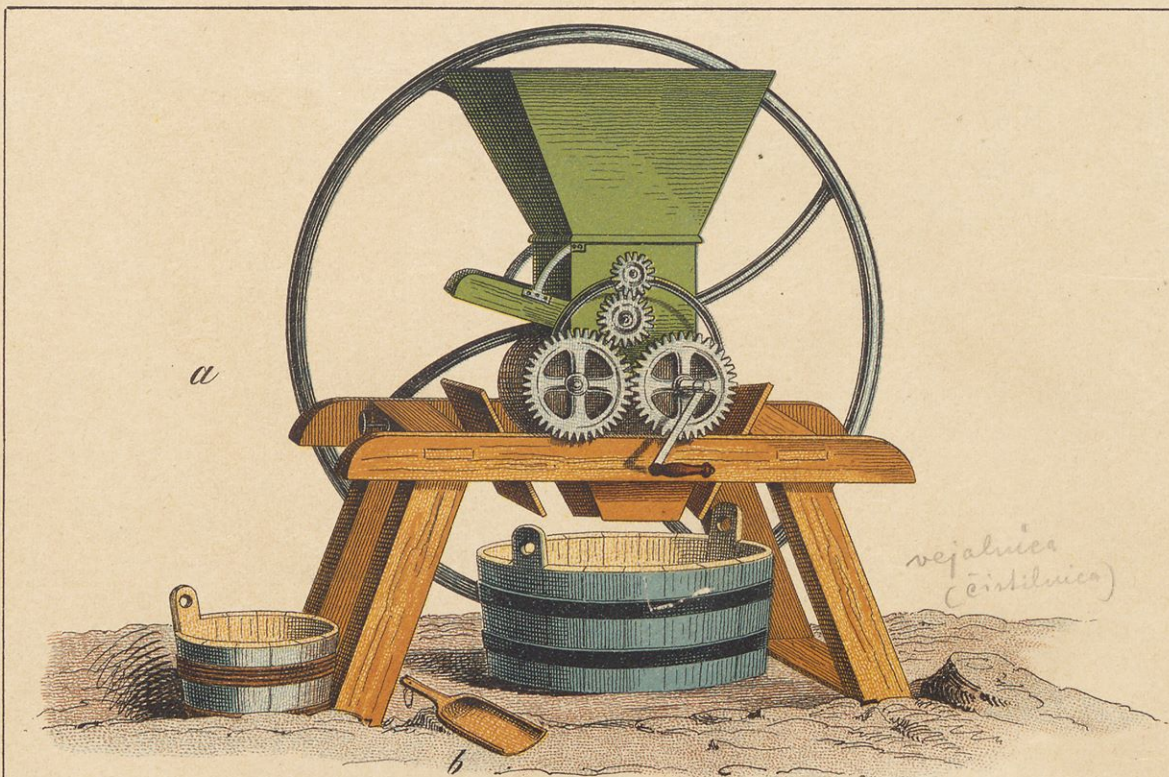
9

ševce

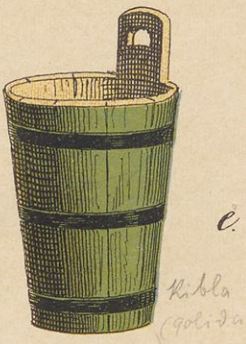
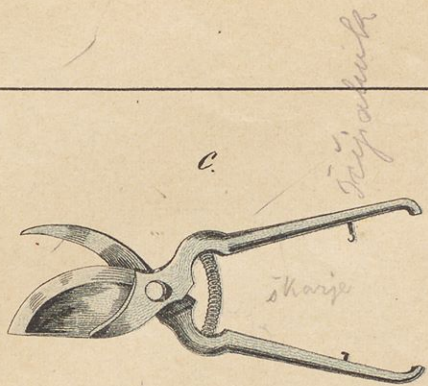
lopar

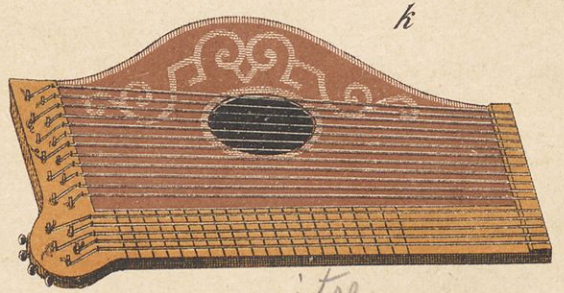

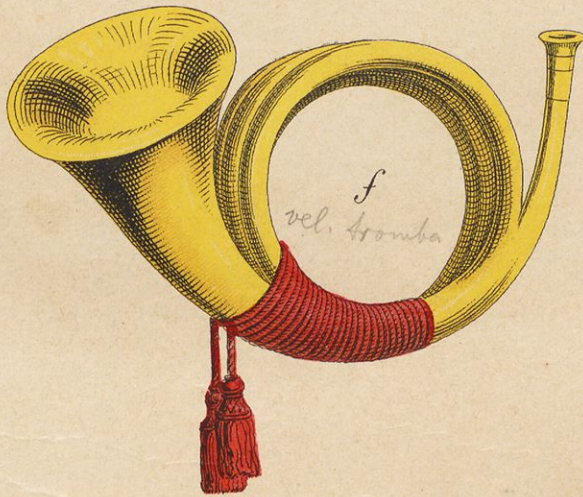
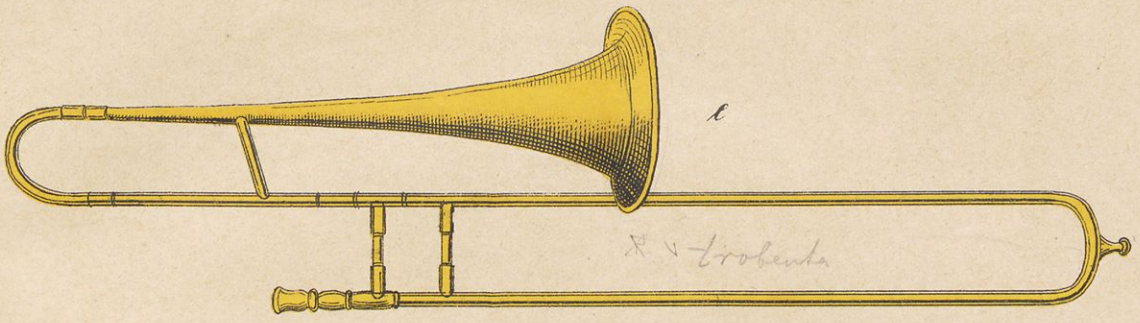
citre

gost

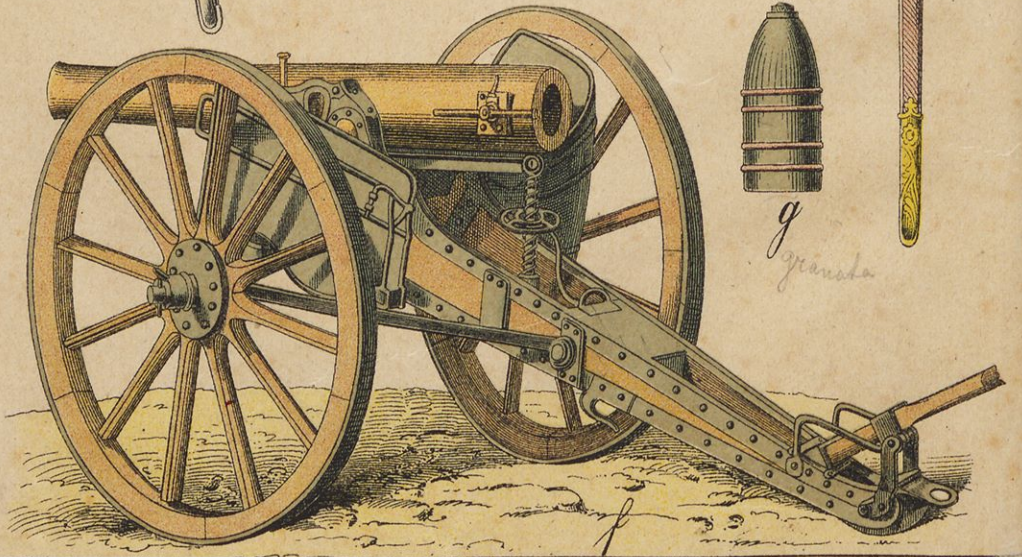
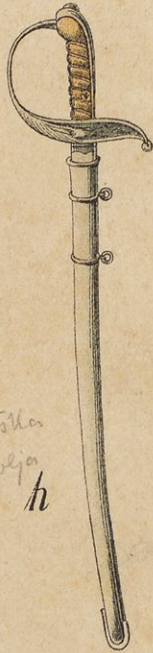
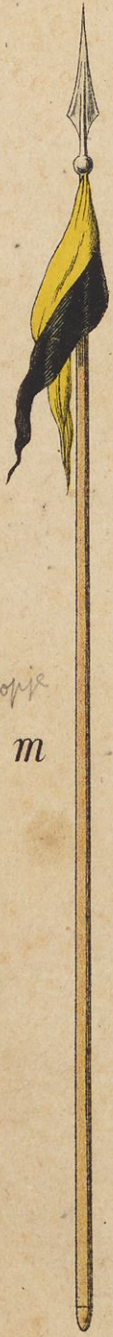
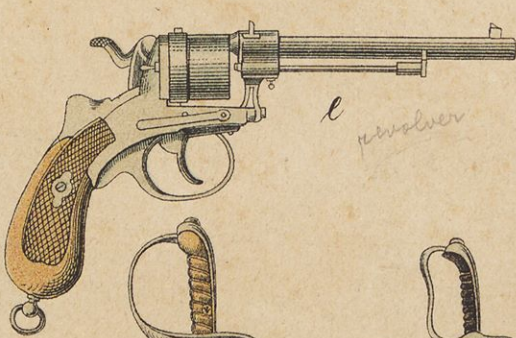
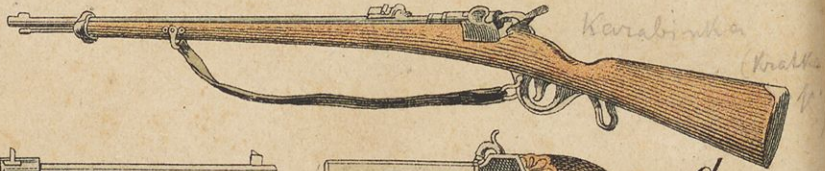
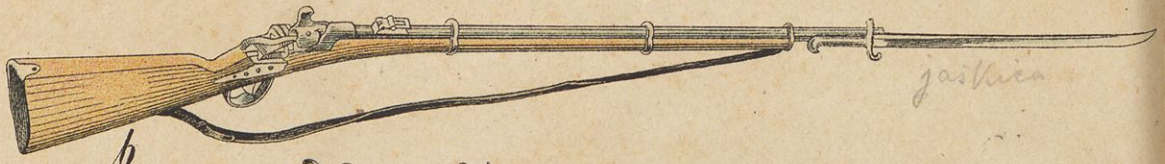

pianino

top

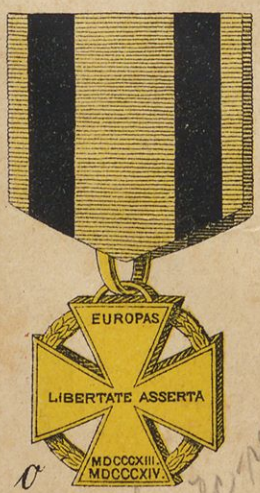

n

Jak resavski

o

bristec med

deschica

q

dwogjetelica

r

schjgold

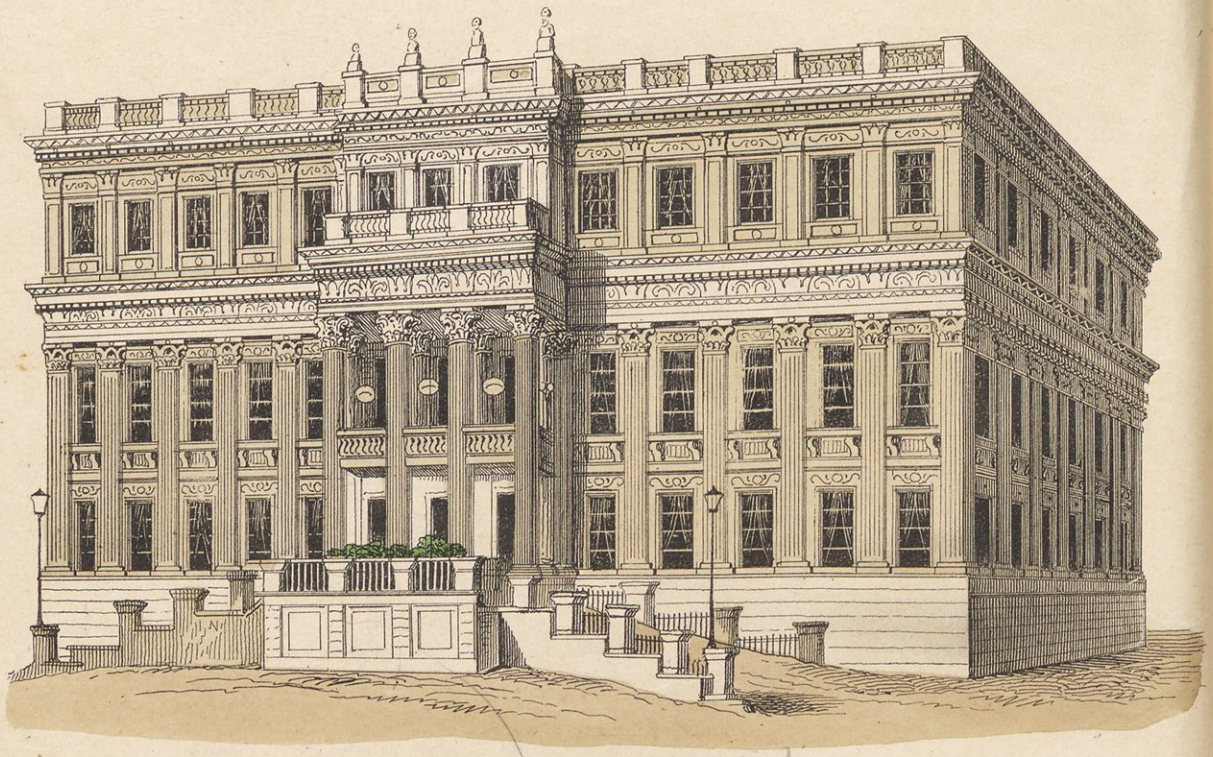

s

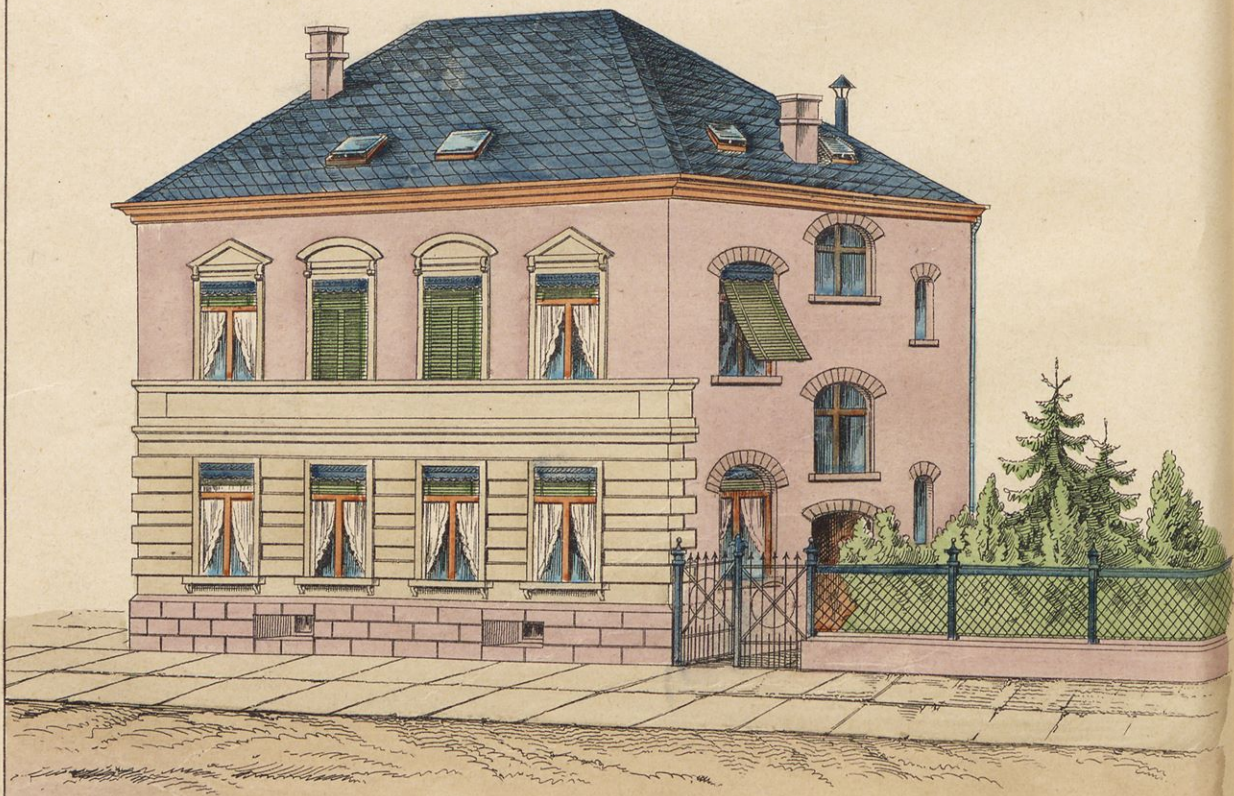

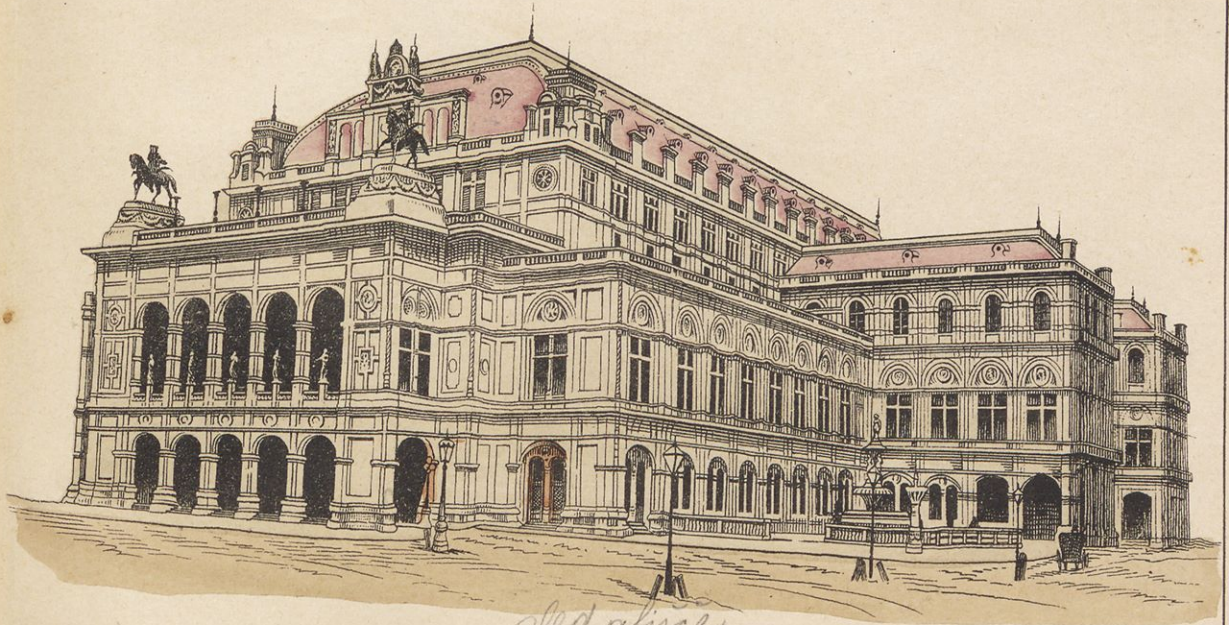

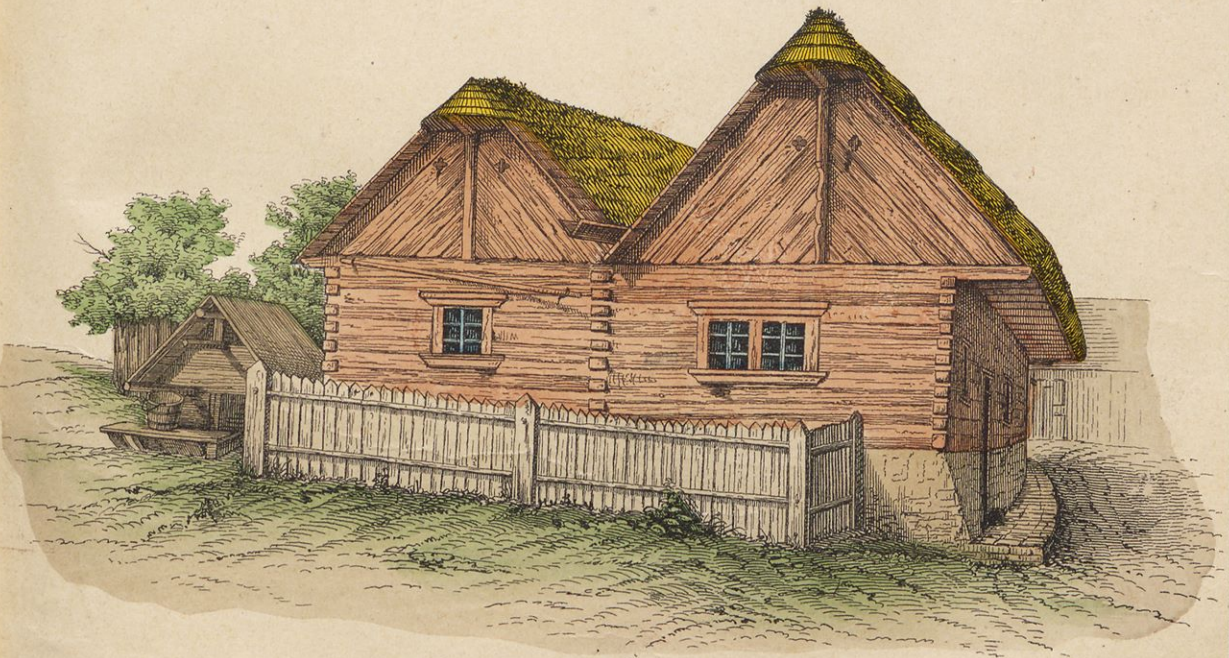
Palaca

gosp. kisa

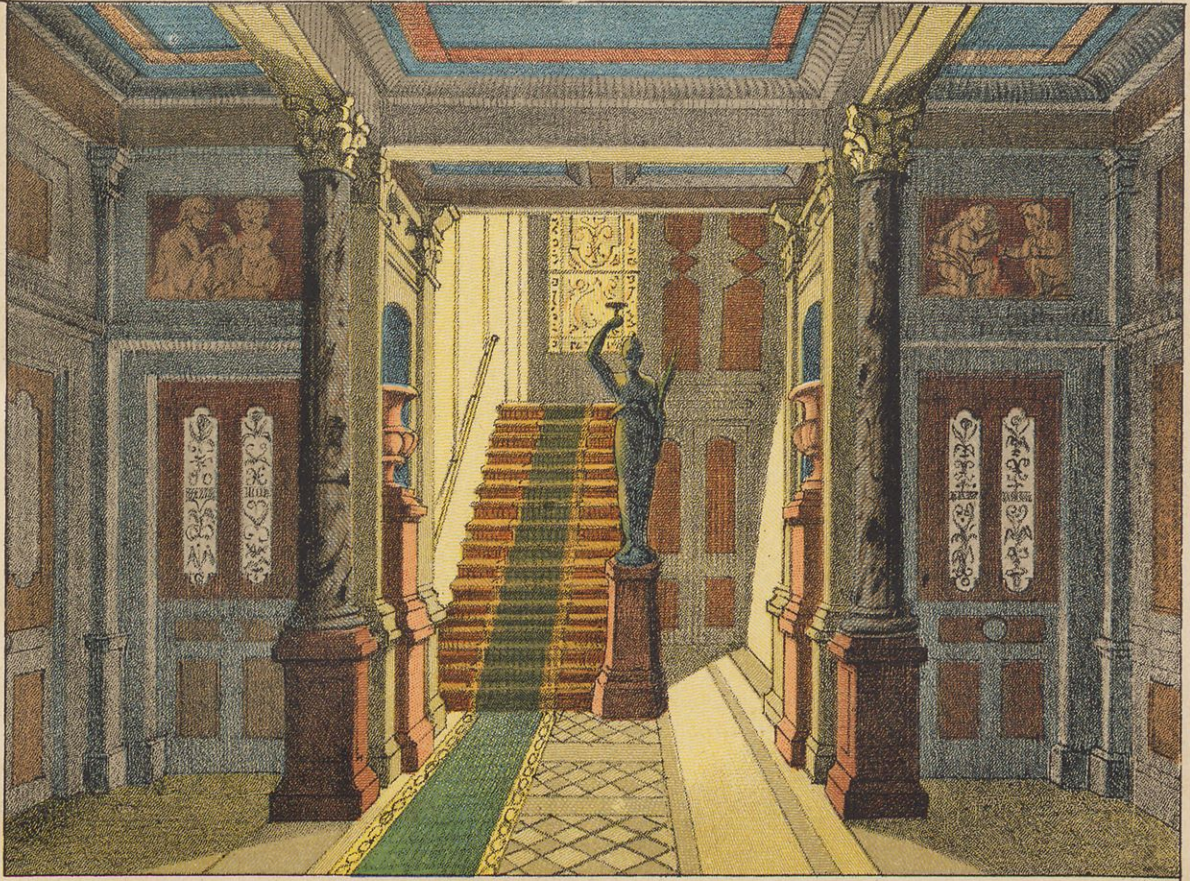

gledališce

km. liva

stopnja

štedilnik

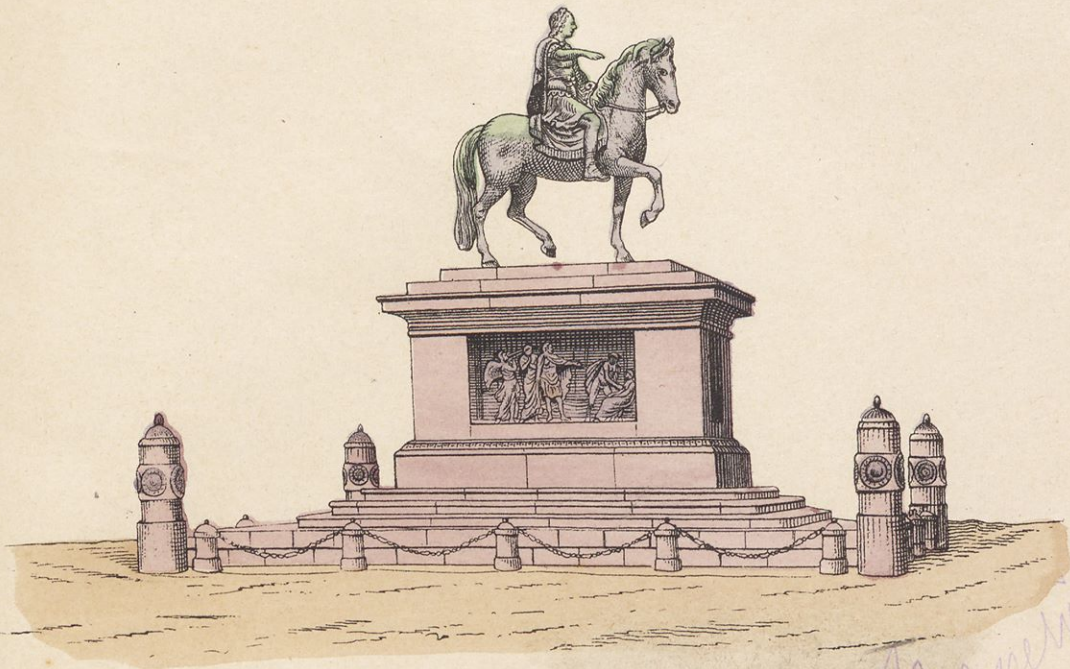
kuhinja

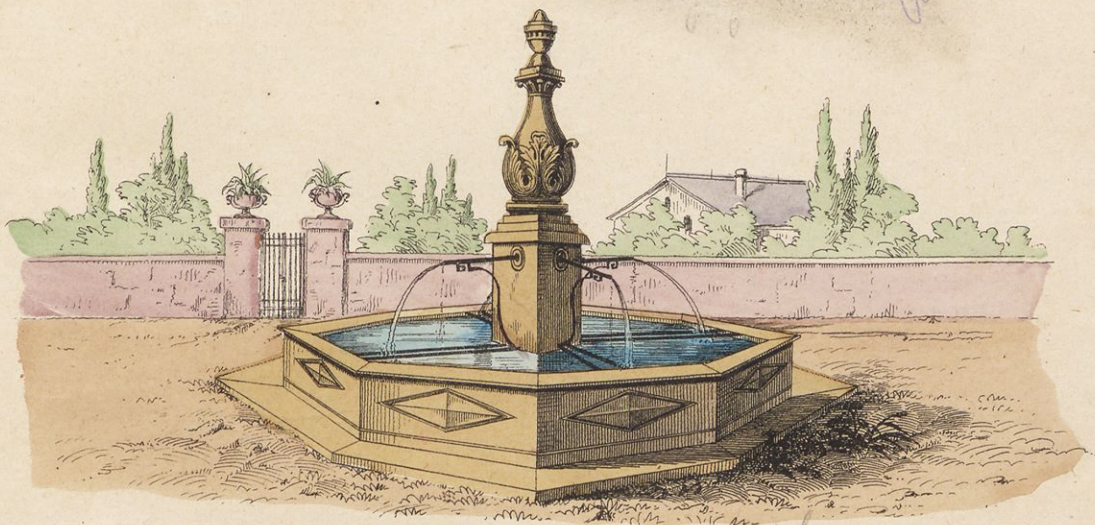

Spandak

Boohjak

hust na pengah

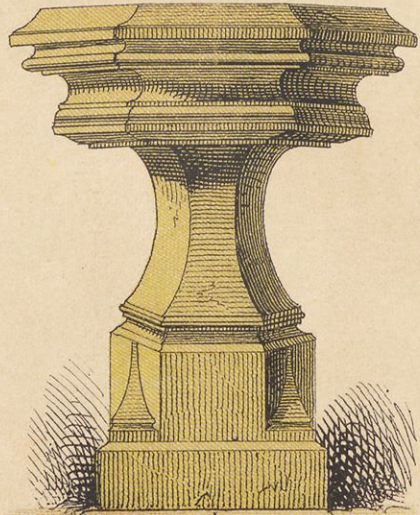

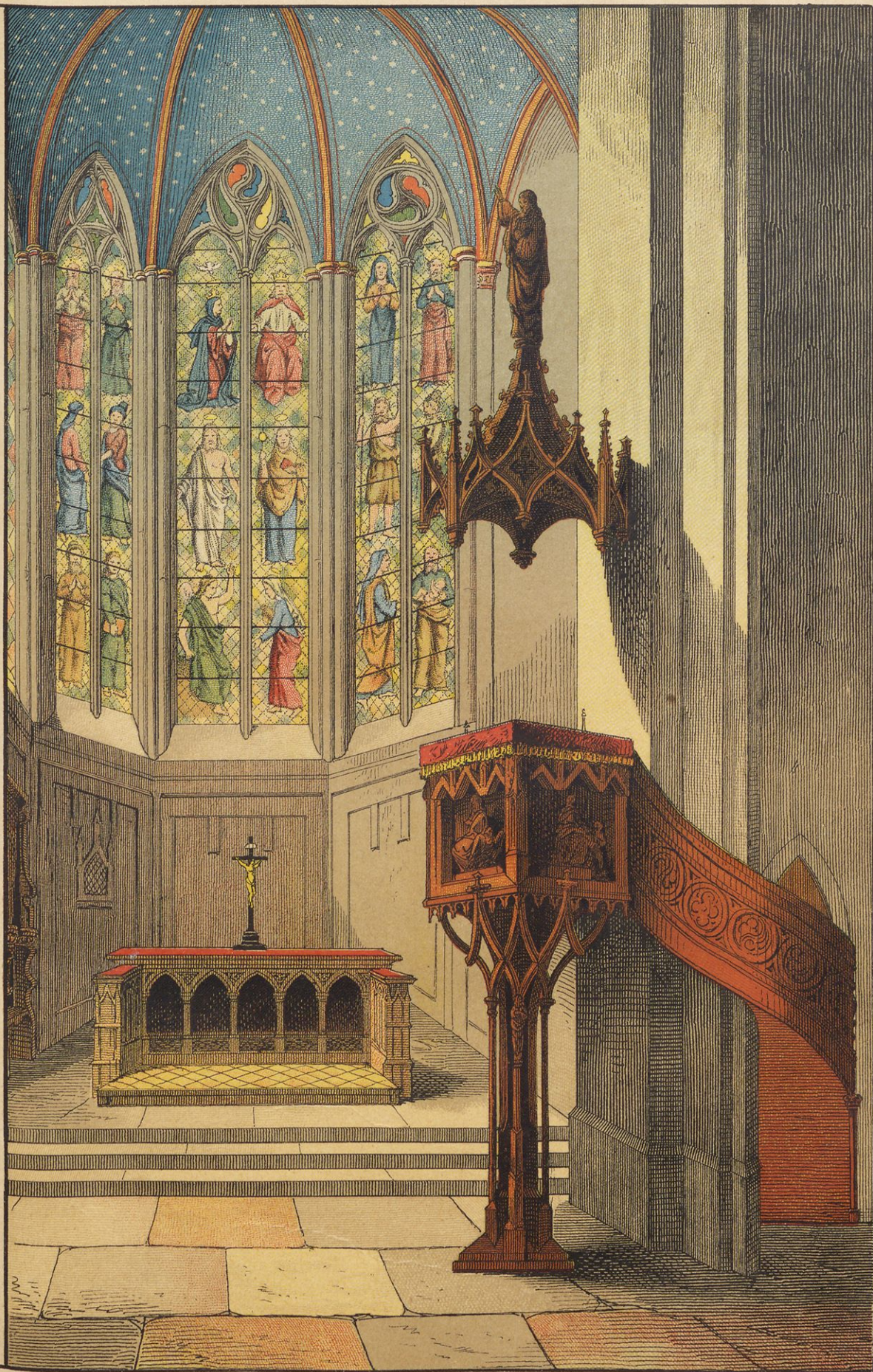
M. W. W.

Antique Column

organ

altar

pulpita

a

d

h

g

Justice

Amelid

Starck

šavet

děte b

benička

gost

meštr. gospod

pešec a

b lovca

častnik pešec.

ces. lovca

húsar e

dragonec

ulavca

g

R lovec

mohtar i

rudar k

žandar l

cuvar z m

*n
pismonja*

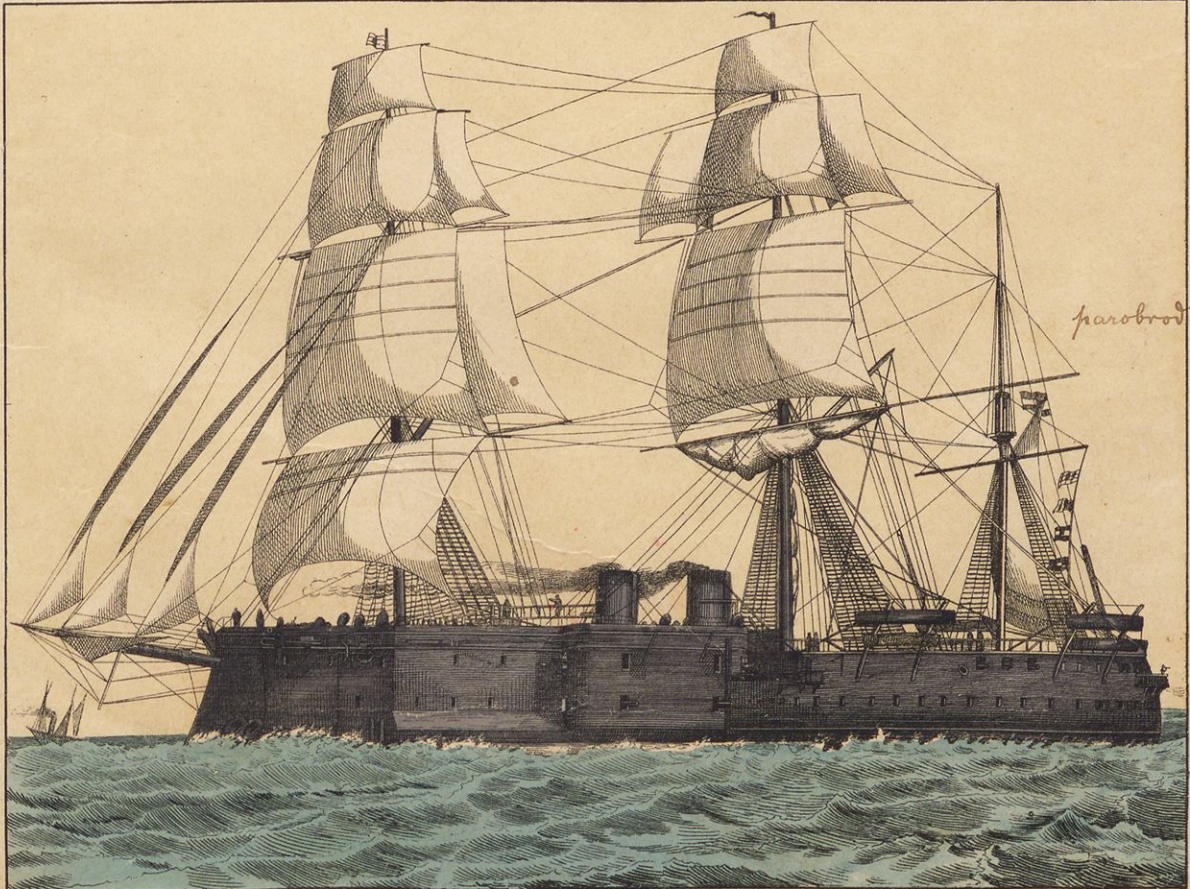
*o
robnik*

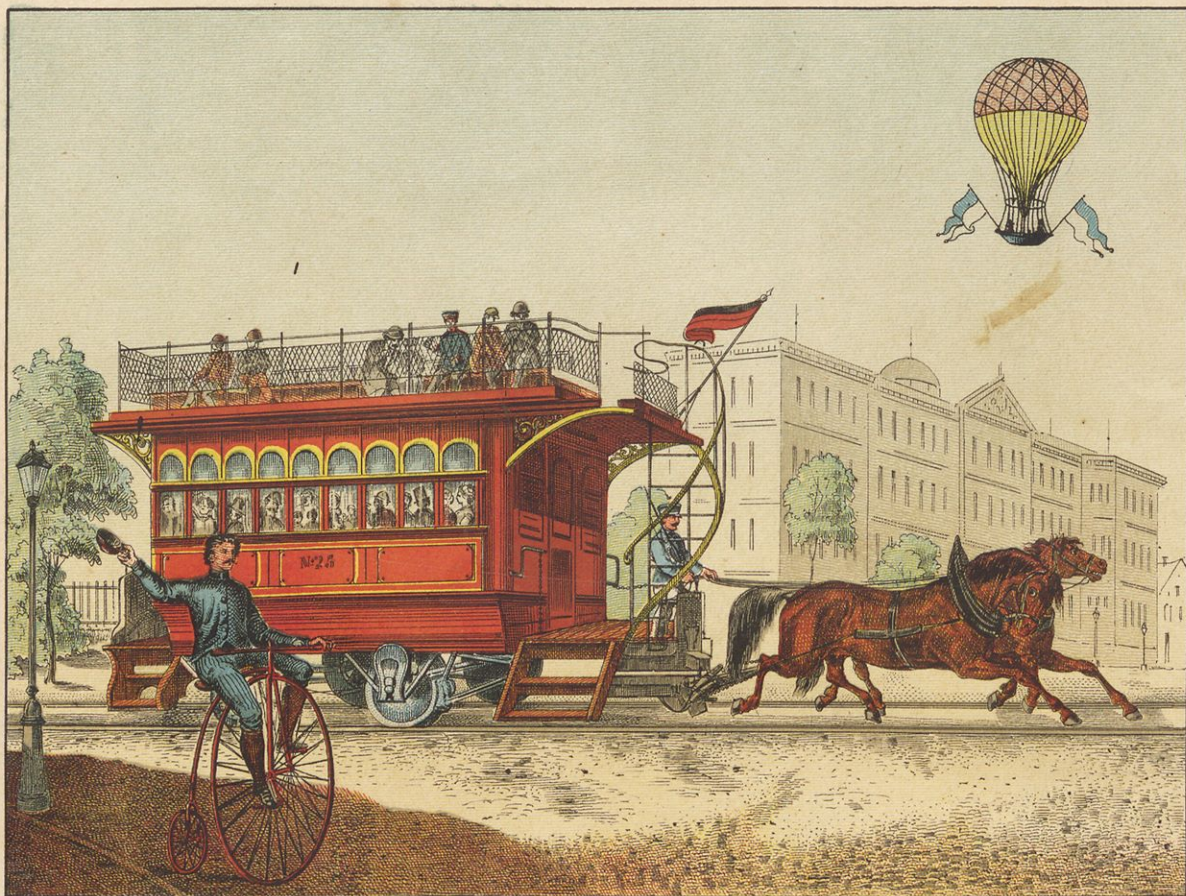

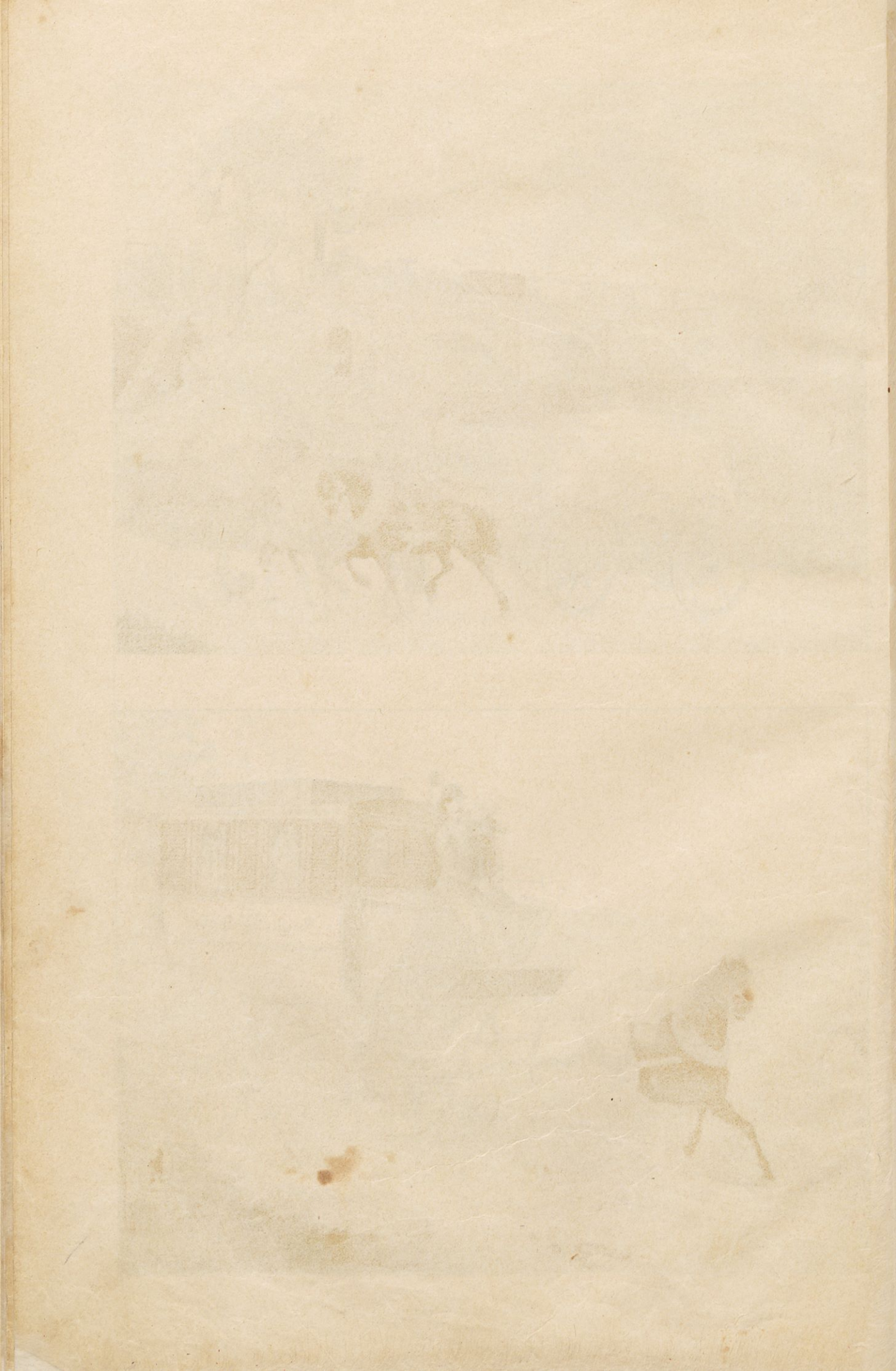

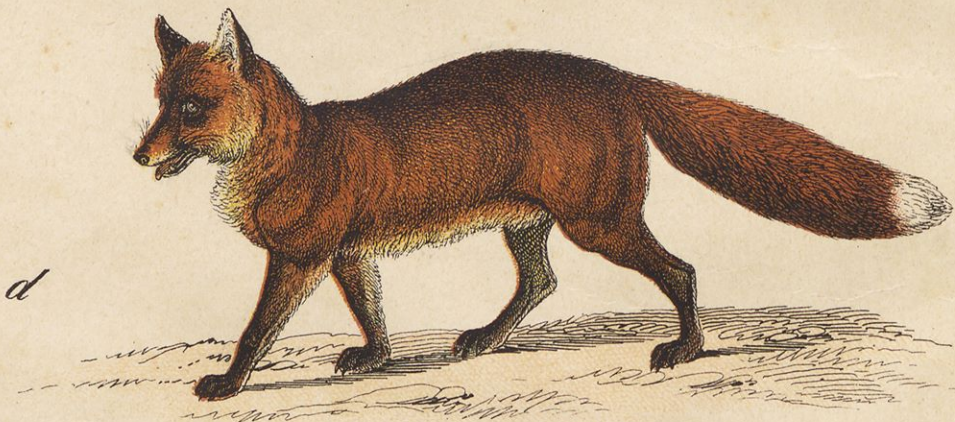

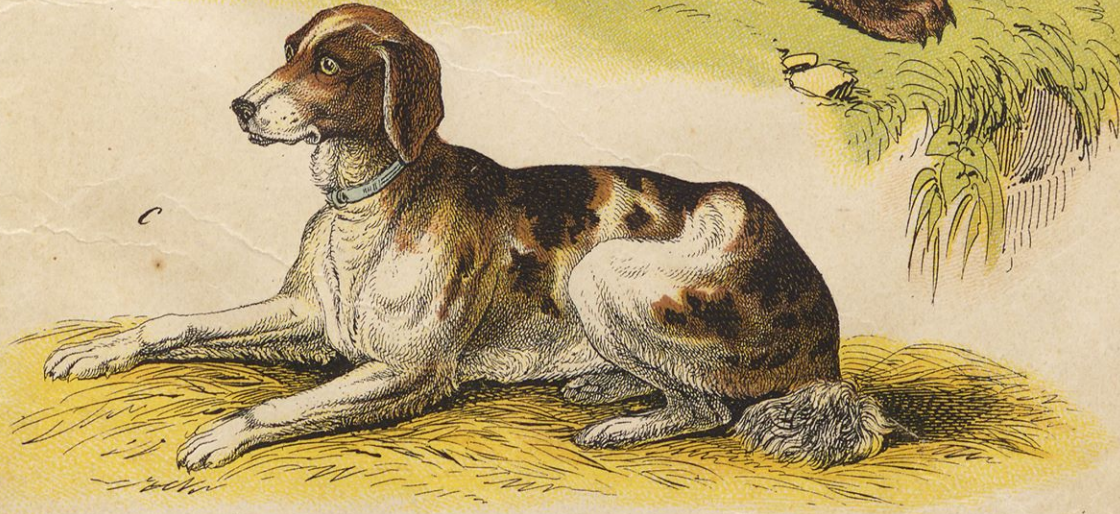
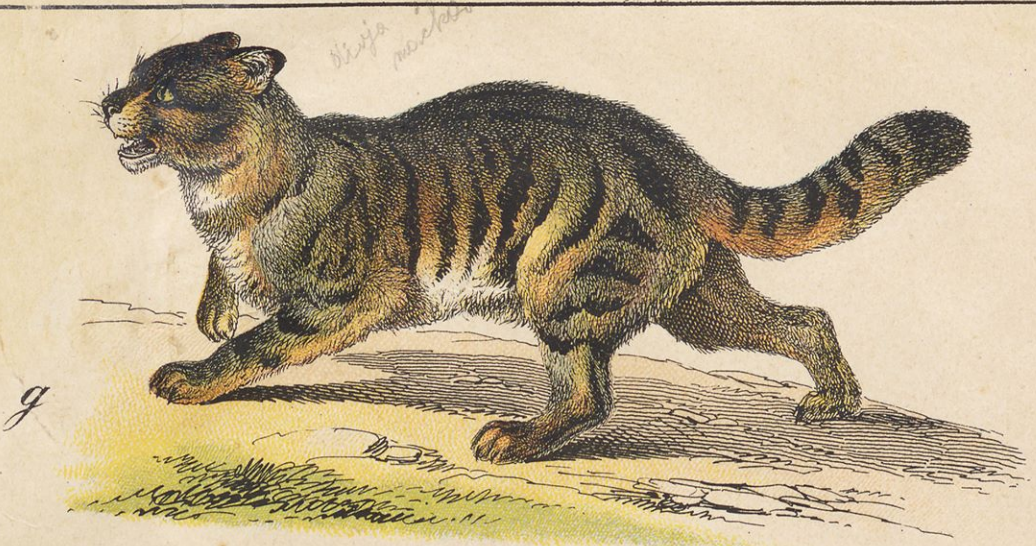

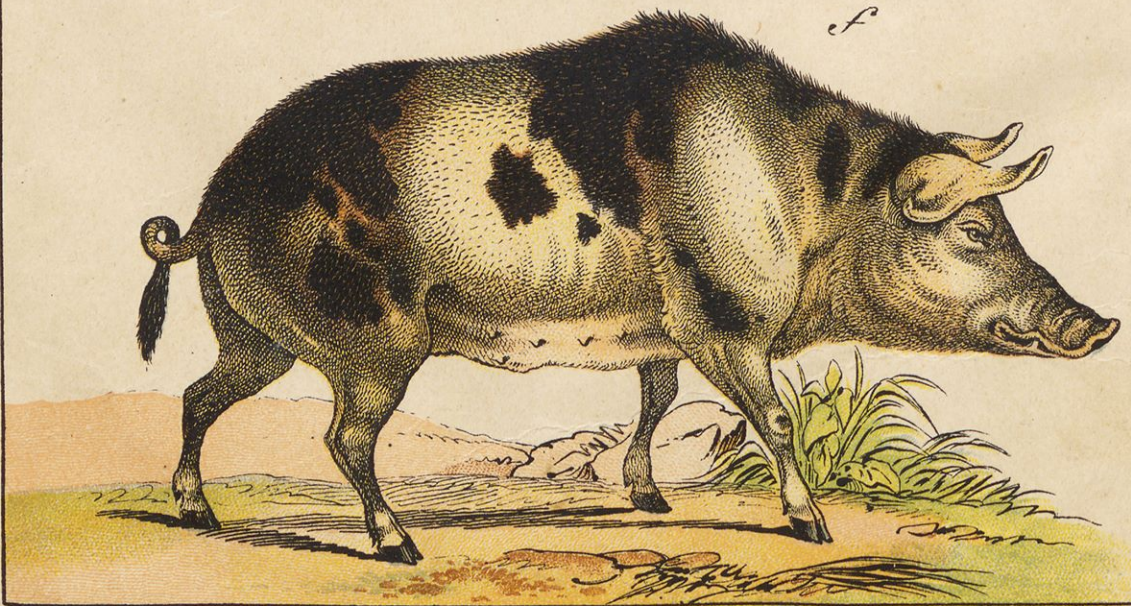
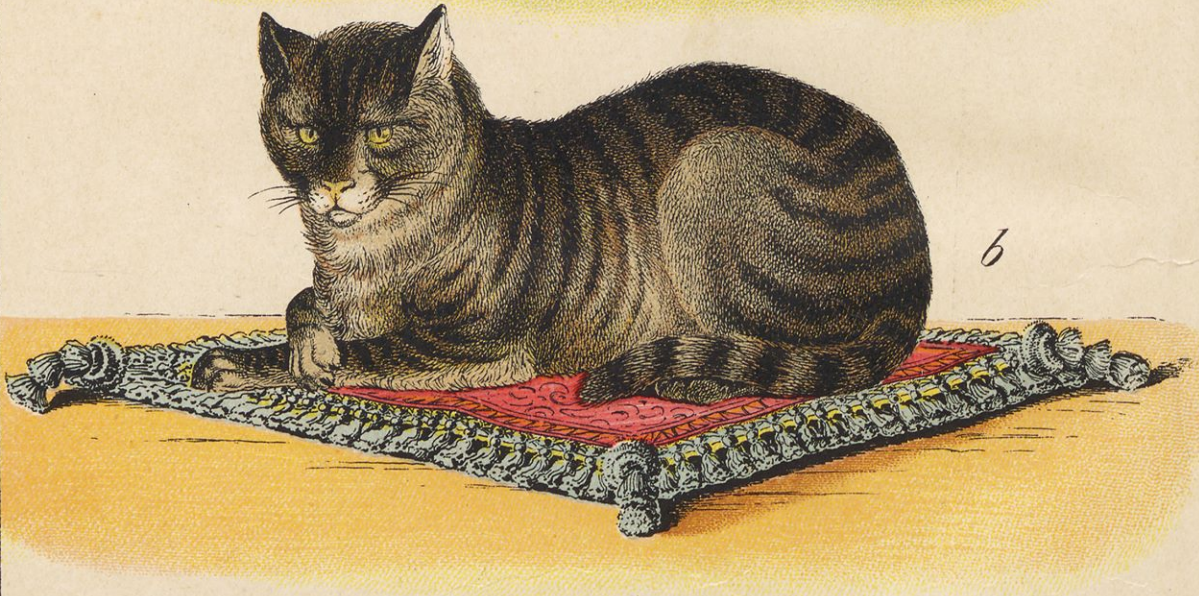

jerovec

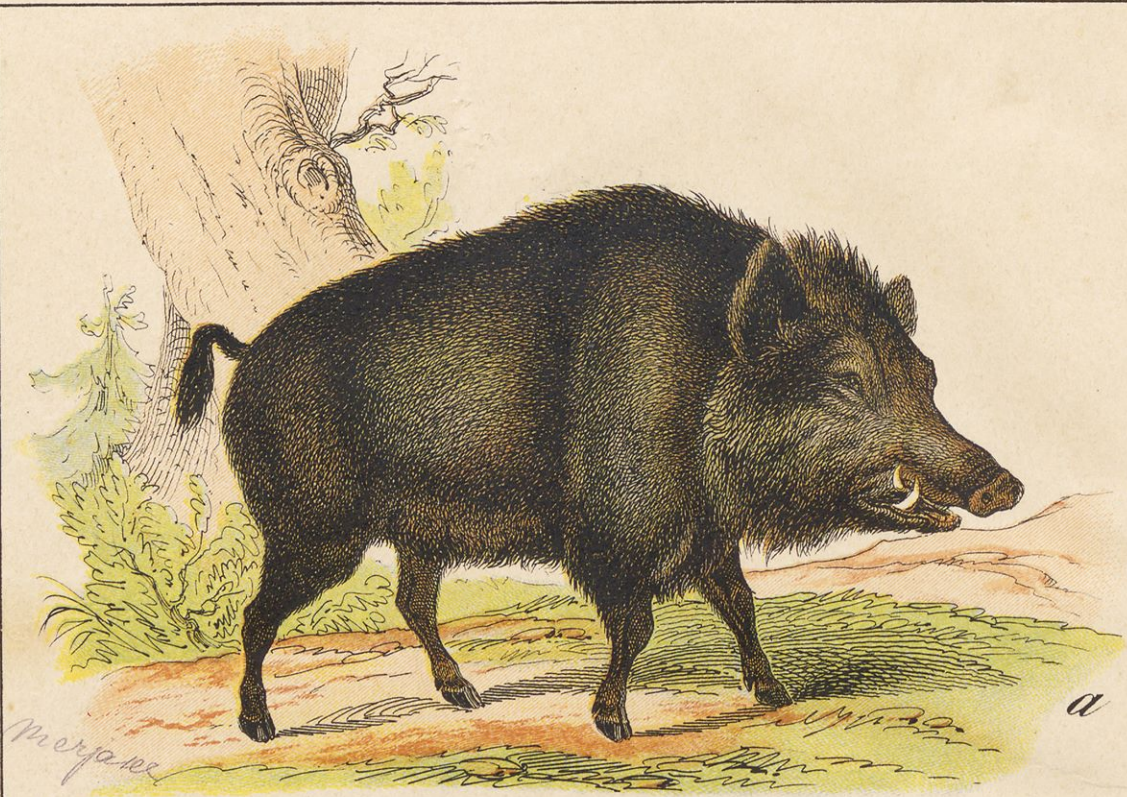

jodgana

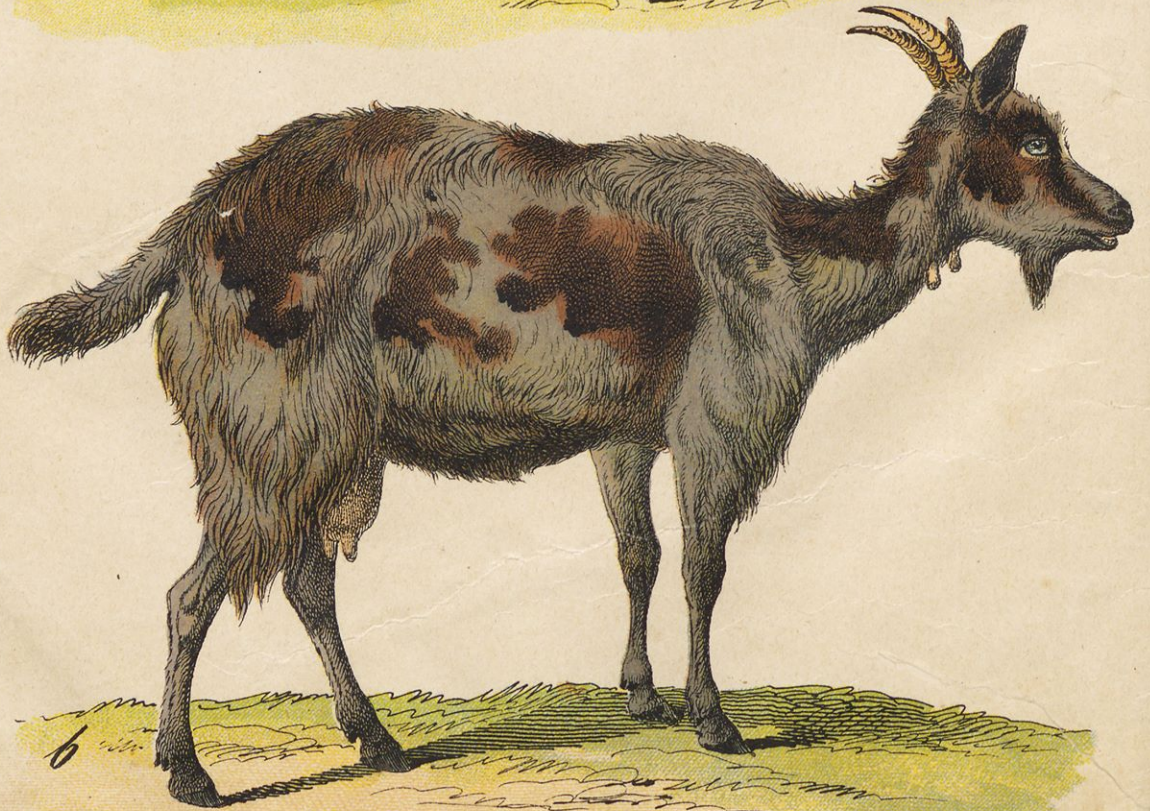

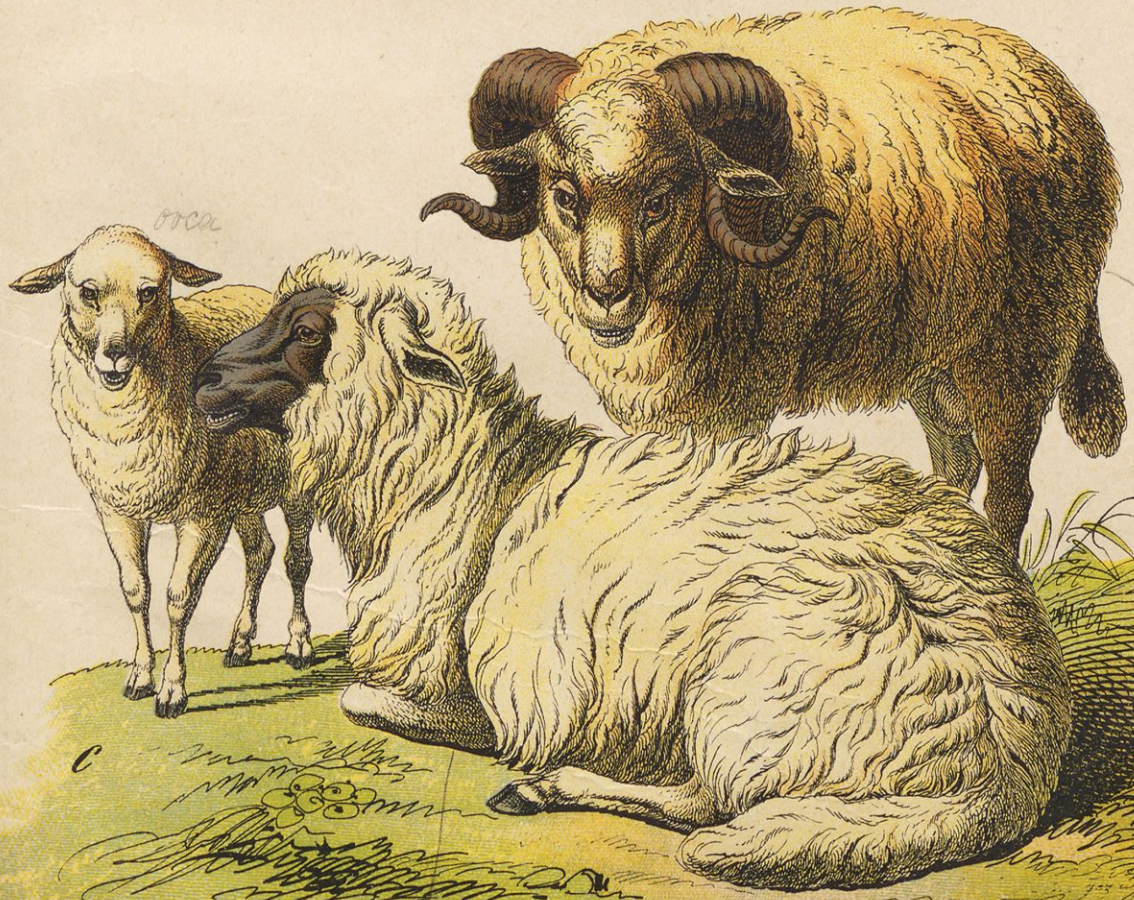

a

Gaurus dioja hora

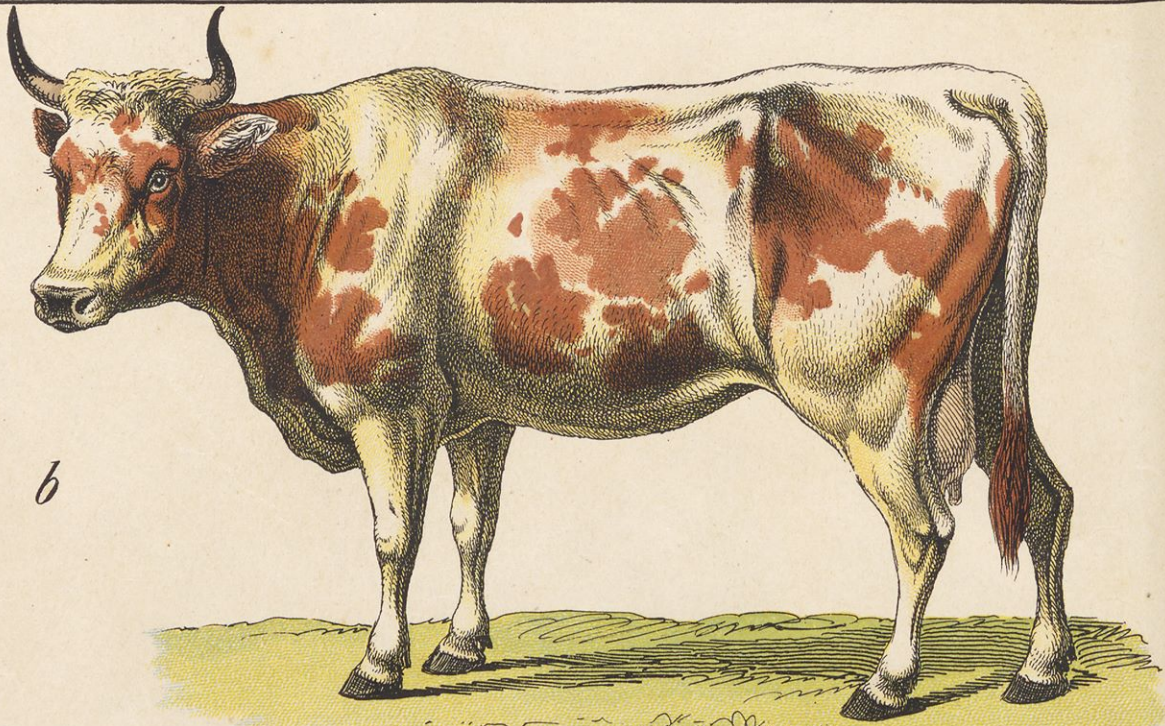
ovca

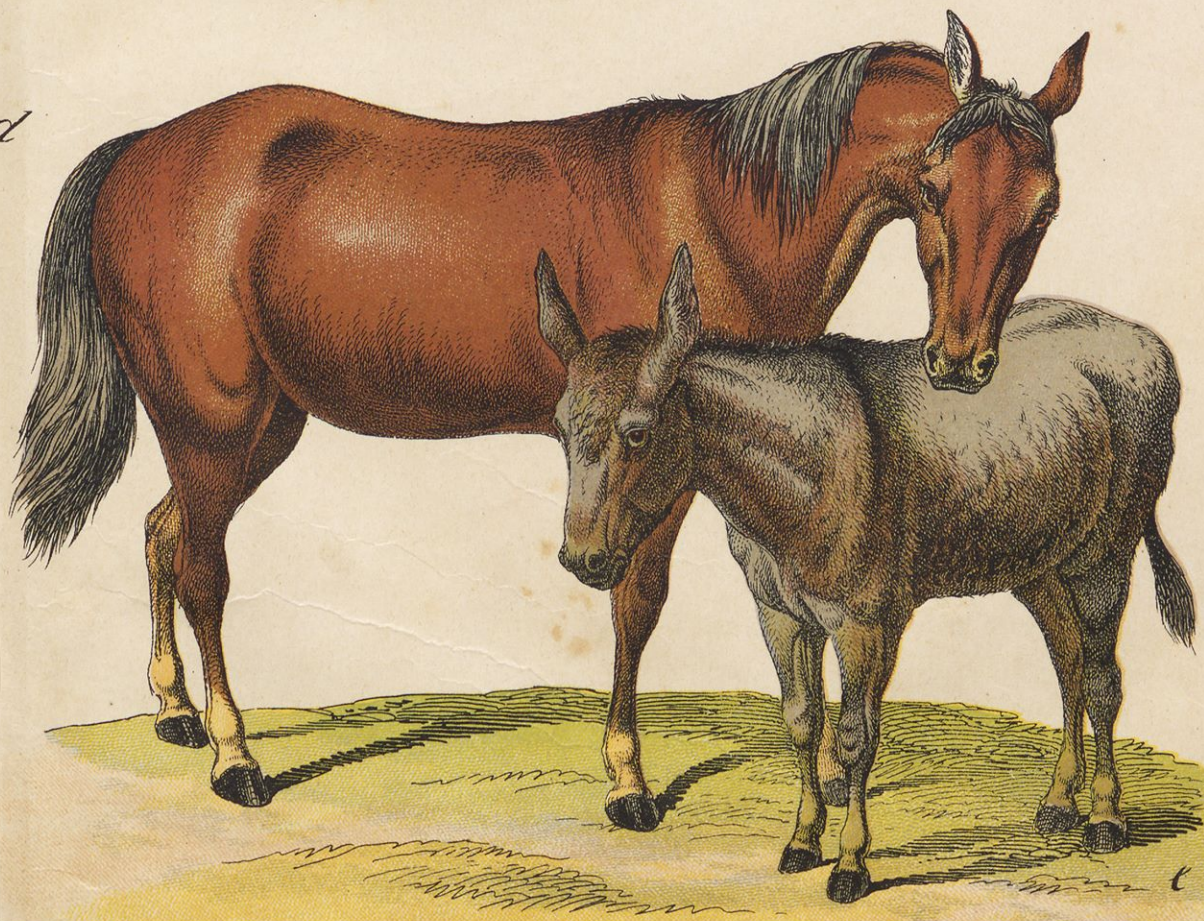
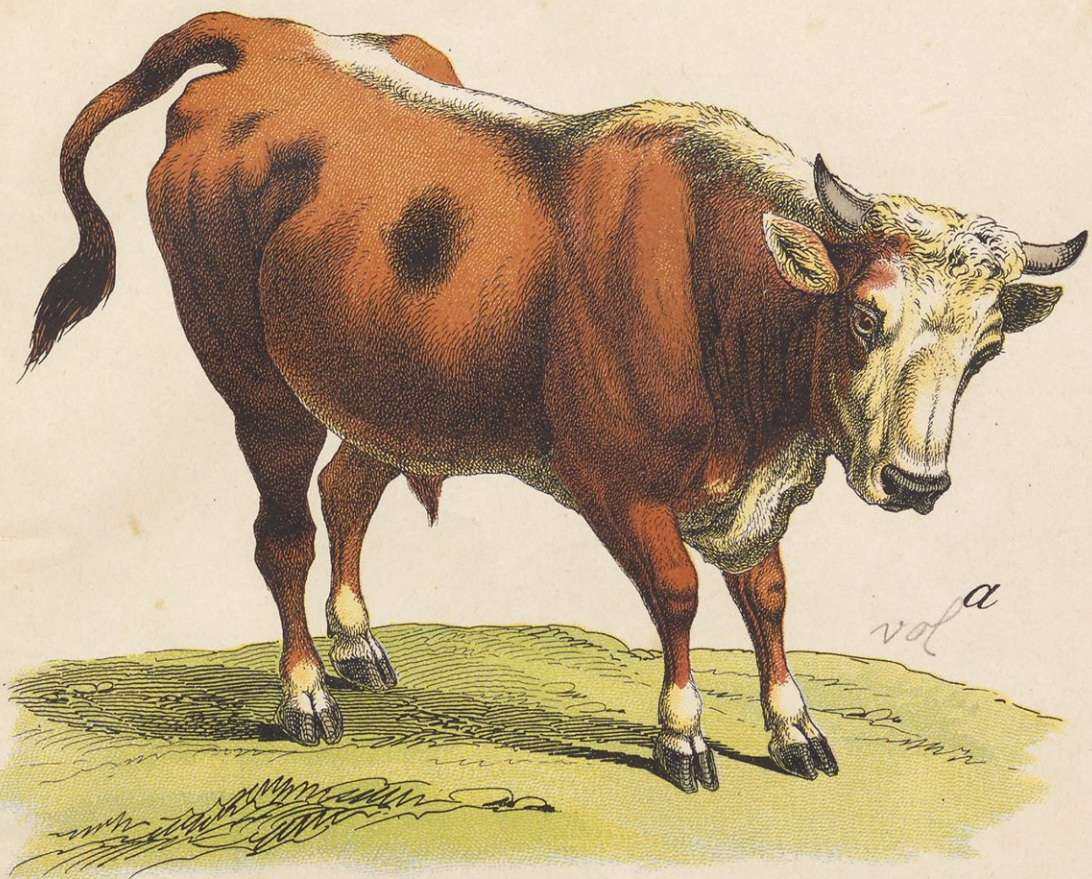

caucora ovca

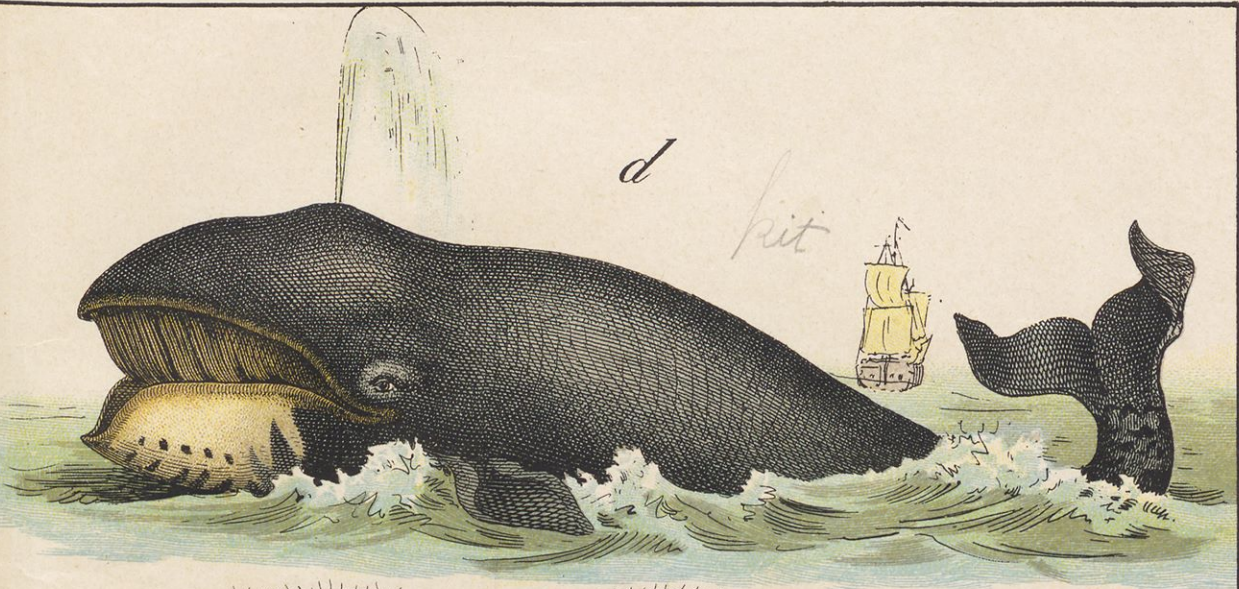

Yulgen

Носорог

d

sova

g

korla

lastovica

k

a

belogl. jastreb

i
kubavica

f

Krokar

c

Kraguli

b

orel
(postojna)

e

zolna

h

stapla

a

papiga

b

senica

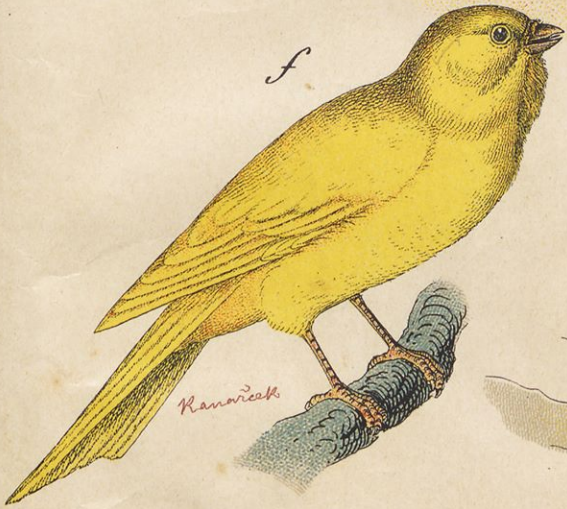
b

skrijavec

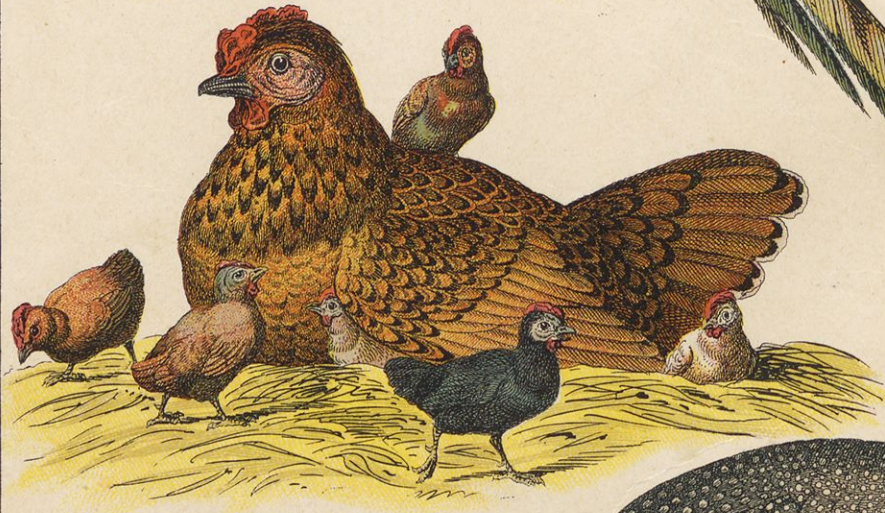
šinkova

c.

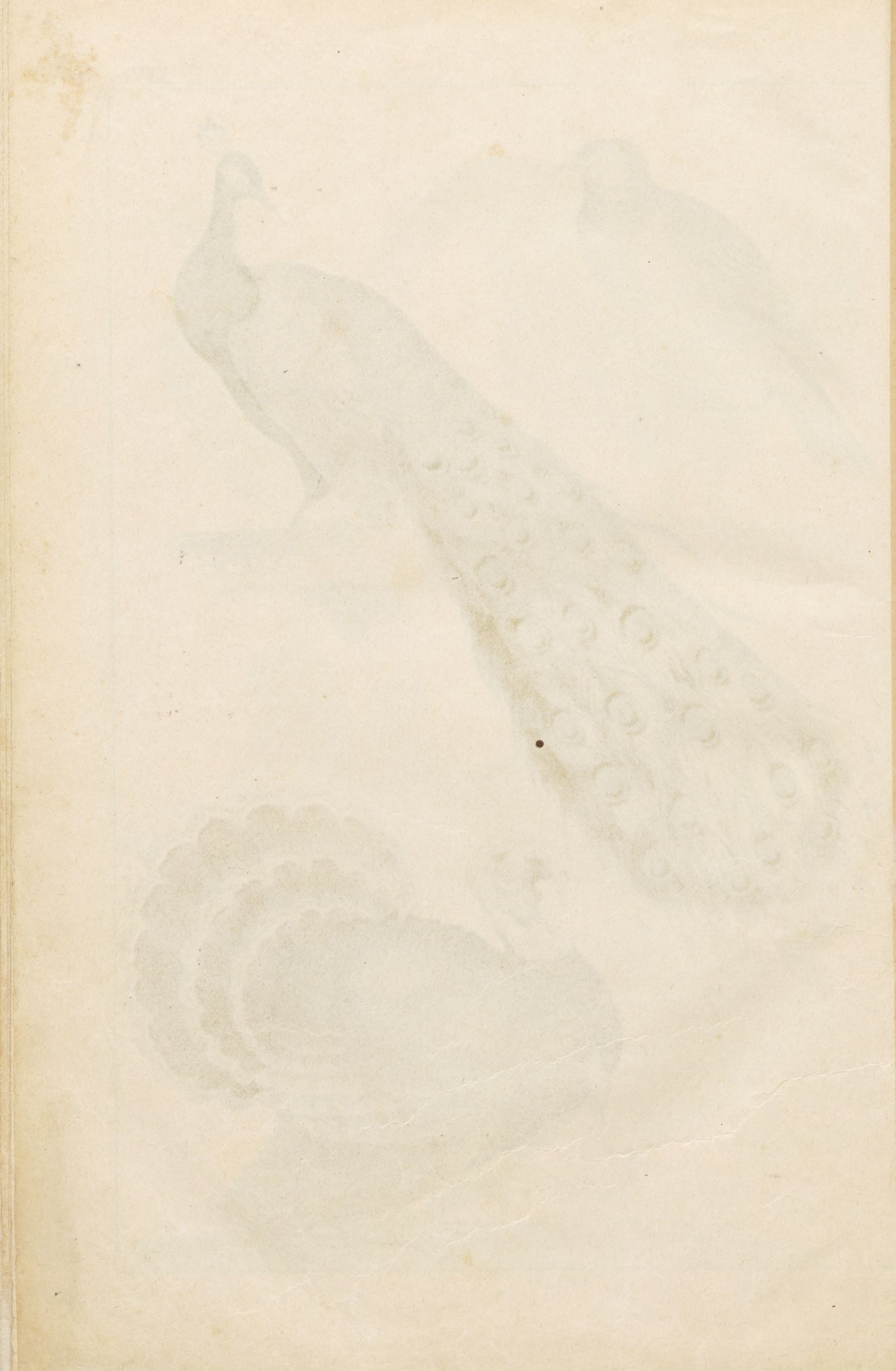

negatka g *Paul J. P.*

c.

čaplja

a noj

bela štorčija

d

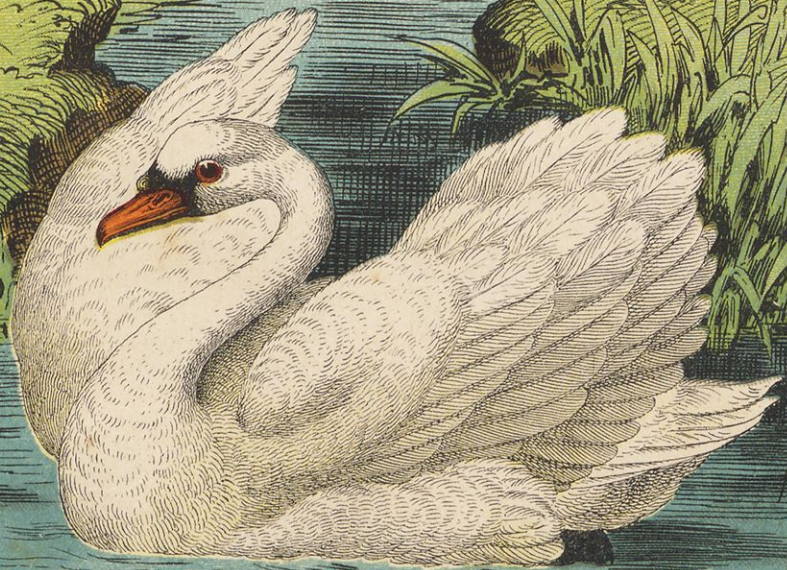
h jerebia

б

sljuka

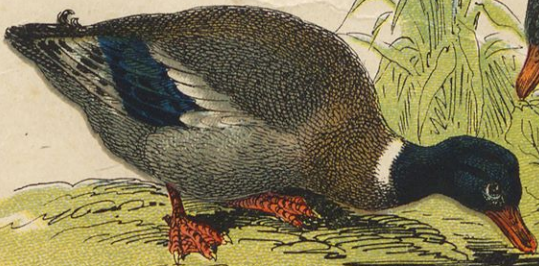

labuo

f

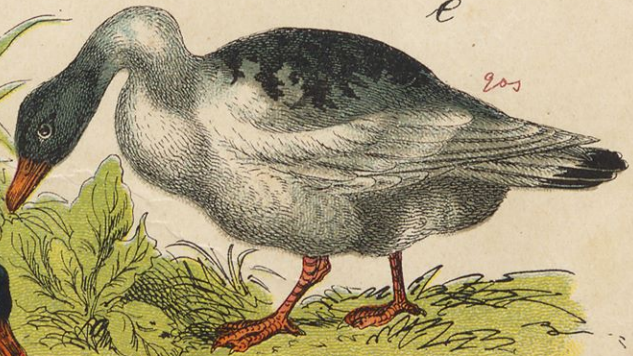
g

raca

e

gos

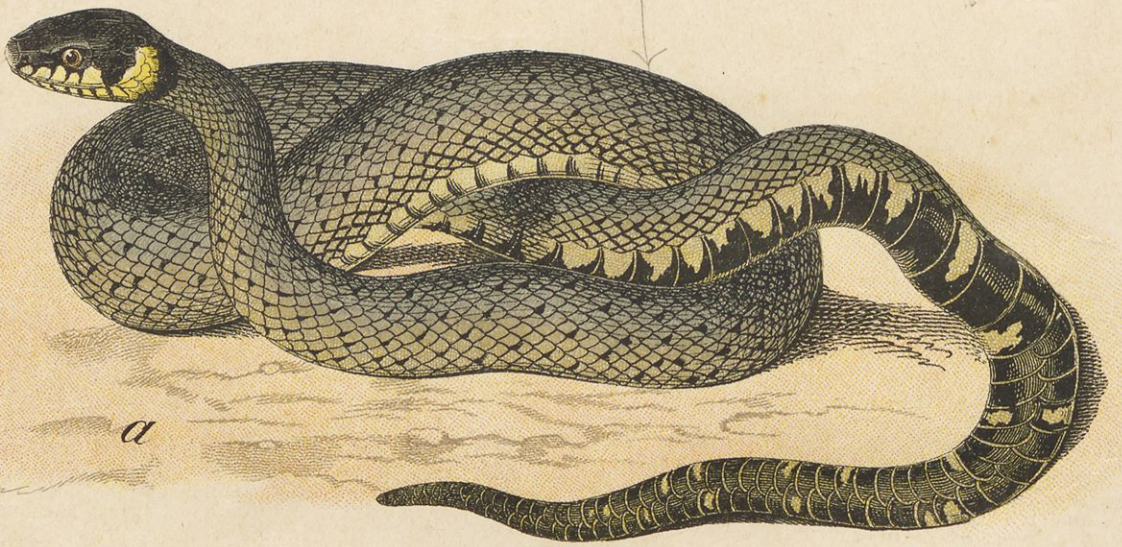

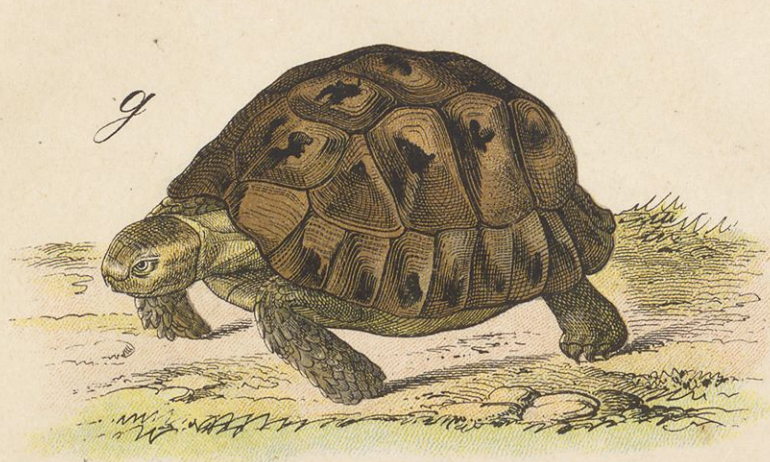
Handwritten text, possibly a name or number, above the snake labeled 'c'.

Handwritten label 'belouska' with an arrow pointing to the yellow markings on the snake's head.

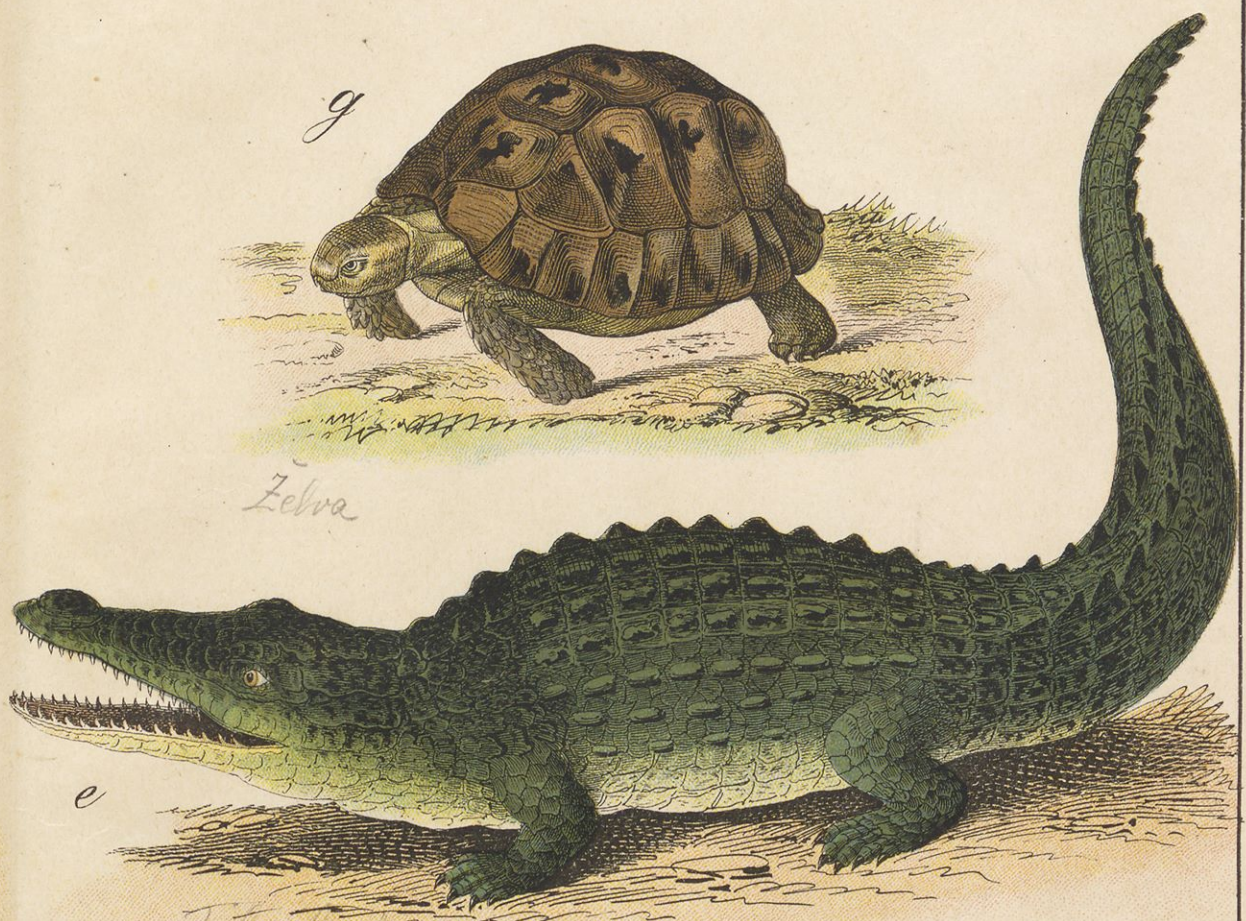

Handwritten label 'gad' below the snake labeled 'b'.

g

Zelva

e

hři krokodil

martuček d

mašička f

a

Krestica

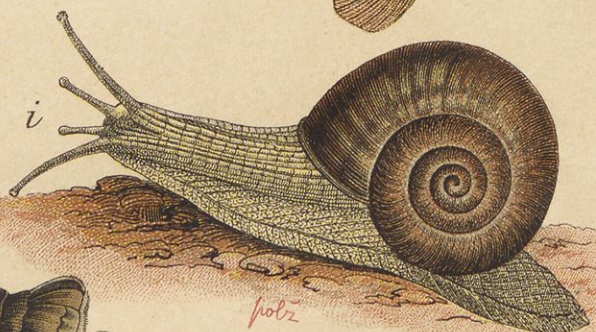
b

g. žaba

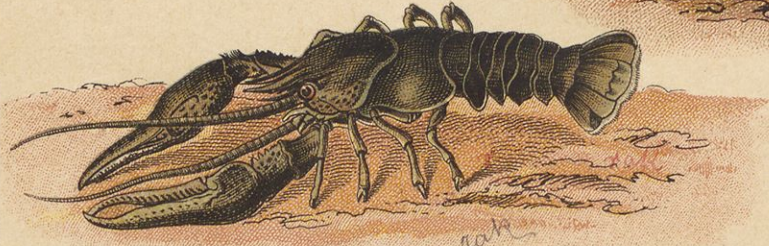
jequelin
c

i

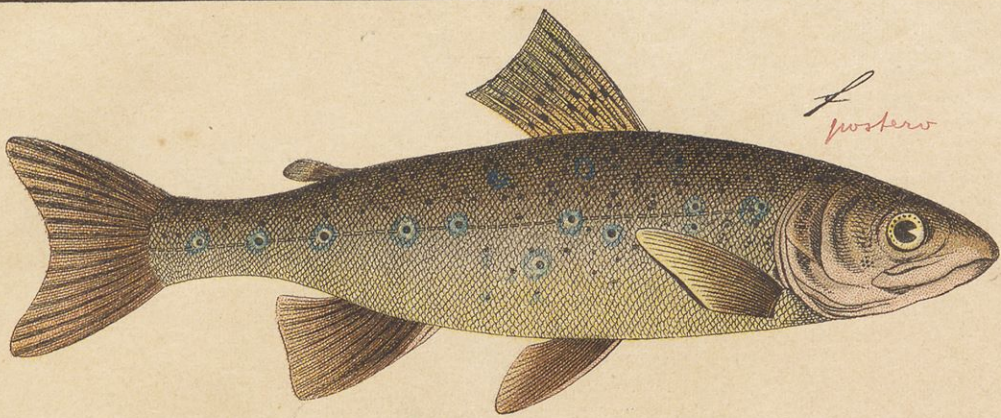
holz

h

raha

f
wostrow

d.

Krap

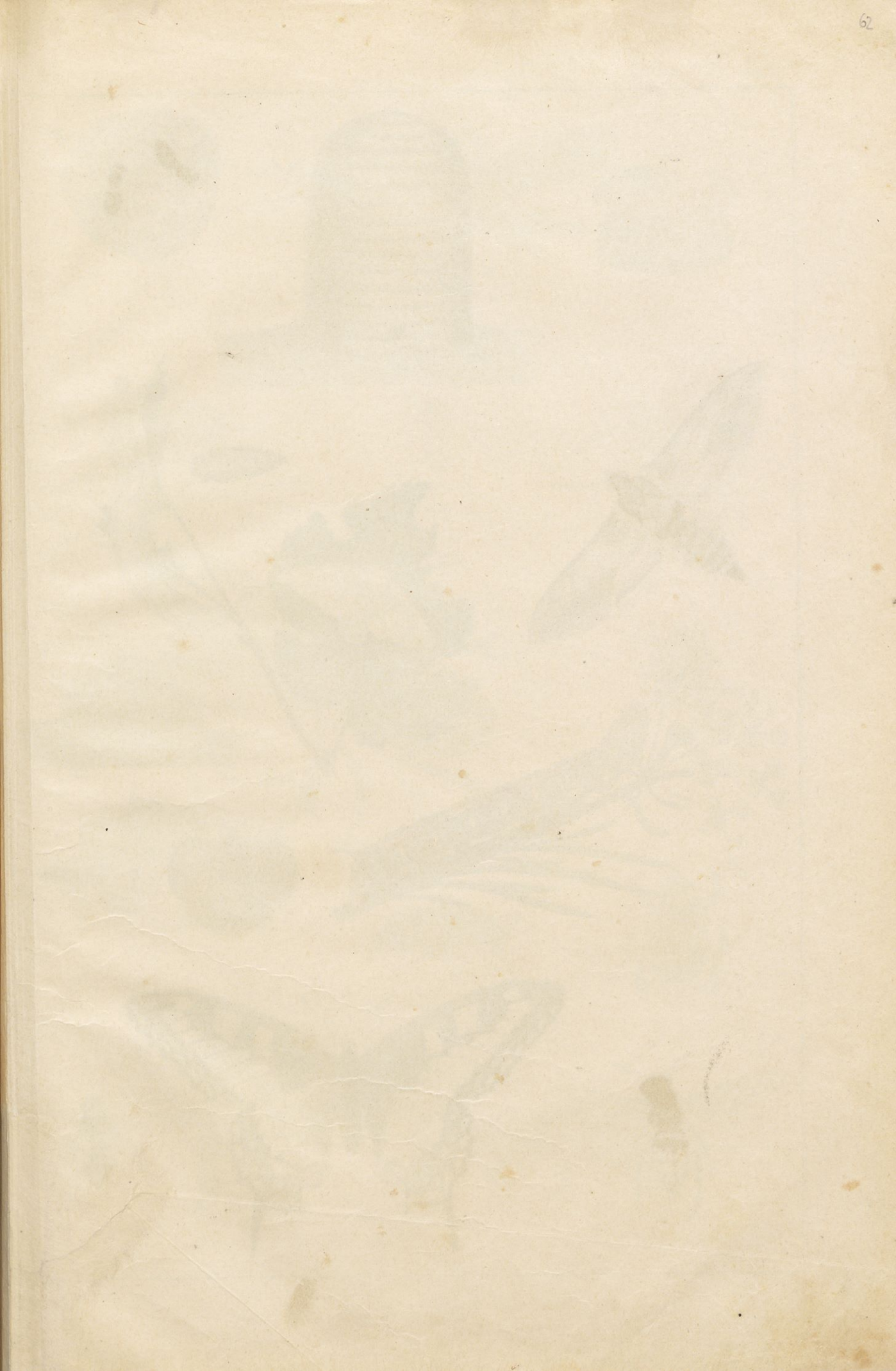
e
scuka

pes
morski volk

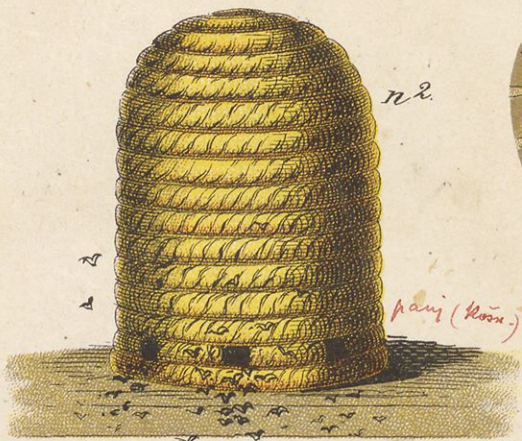
g

osa

panj (kosa)

čebela

ml. večerjak

sviloprejka

gorenica ml. več

míha

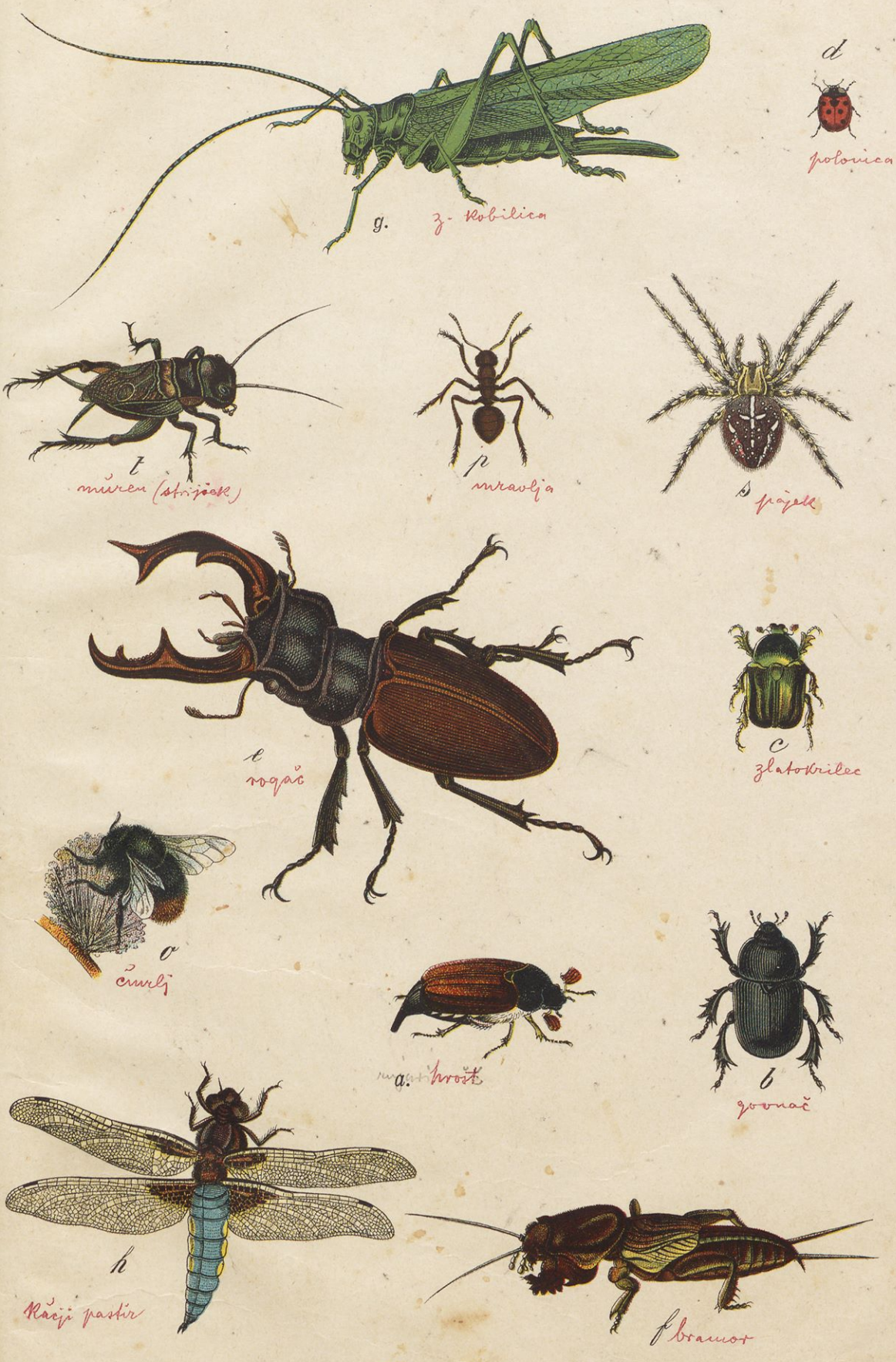
Aršen

Lastavičar

braselj

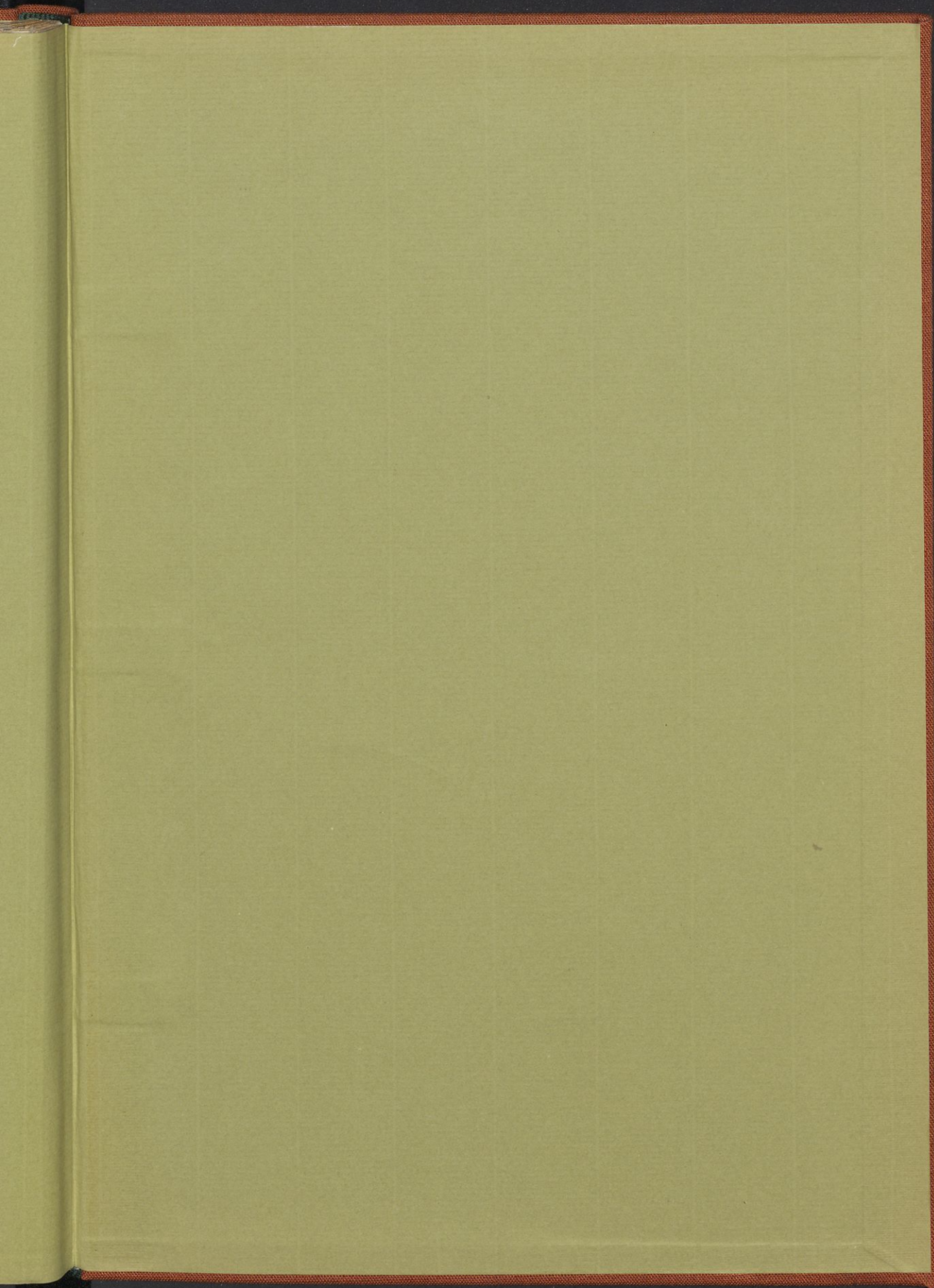

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00155 8

0000288116

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

II 545 980
/1

COBISS *